

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANDRAGOGIKY A PERSONÁLNÍHO ŘÍZENÍ

Dominik Van

Participace druhé generace Vietnamců v České republice na
vysokoškolském vzdělávání

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Praha 2019

Vedoucí práce:

PhDr. Martin Kopecký, Ph.D.

Prohlašuji,

že tuto bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně, že v ní řádně cituji všechny použité prameny a literaturu a že tato práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu

.....

datum

.....

podpis autora

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Martinu Kopeckému Ph.D. za jeho vstřícný přístup, cenné rady a čas, který věnoval vedení mé práce. Dále bych chtěl poděkovat všem svým blízkým, kteří mi byli oporou po celou dobu mého dosavadního studia. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat respondentům, kteří se ochotně a se zájmem zúčastnili výzkumných rozhovorů.

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o účasti druhé generace Vietnamců na vysokoškolském vzdělávání a jejích širších souvislostech. Nejprve se zaměřuje na historii migrace Vietnamců do ČR, jejich etnickou identitou a hodnotami. Dále se zabývá rozdíly mezi rodinnými hodnotami a hodnotami majoritní společnosti a zejména účastí Vietnamců druhé generace na vysokoškolském vzdělávání. Cílem práce je identifikovat vybrané skutečnosti (jazykové a kulturní bariéry, stereotypy), se kterými se v průběhu formálního vzdělávání na vysokých školách setkávají, a zjistit, jaké jsou názory dospělých Vietnamců - vysokoškoláků - na rozdíly v jejich vzdělávání oproti vzdělávání běžných studentů, kteří nejsou příslušníky národnostní menšiny. Kvalitativně orientované empirické šetření, které je realizováno formou rozhovorů s respondenty-studenty, se zaměřuje na analýzu a interpretaci motivů Vietnamců druhé generace v České republice k účasti na vzdělávání, překážky, s nimiž se v přístupu ke vzdělávání setkávají, a na způsoby jejich překonávání.

Klíčová slova: vzdělávání, druhá generace, Vietnamci, vysoké školy, hodnoty, stereotypy, etnická identita

Abstract

The bachelor thesis deals with the participation of the second generation of Vietnamese in higher education and its wider context. First, it focuses on the history of Vietnamese migration to the Czech Republic, their ethnic identity and values. It also deals with the differences between family values and values of the majority society and especially the participation of second generation Vietnamese in higher education. The aim of the thesis is to identify selected facts (language and cultural barriers, stereotypes) that they encounter during formal education at universities and to find out what are the views of adult Vietnamese - university students - on differences in their education compared to education of ordinary students who are not members of a national minority. A qualitative-oriented empirical survey, conducted in the form of interviews with student respondents, focuses on analyzing and interpreting the motives of the second generation Vietnamese in the Czech Republic to participate in education, the obstacles they encounter in accessing education, and how to overcome them.

Keywords: education, second generation, Vietnamese, universities, values, stereotypes, ethnic identity

Obsah

0 Úvod	7
1 Vietnamci jako národnostní menšina v České republice	9
1.1 Vietnamská komunita v České republice	9
1.2 Vietnamská národnostní menšina	12
1.3 Etnická identita a hodnoty Vietnamců.....	13
1.3.1 Hofstede a jeho pojetí kultury v rámci kulturních modelů	15
1.3.2 Inglehart a jeho pojetí hodnot	19
1.4 Konfucianismus a jeho vliv na vzdělávání jako hodnotu	21
1.5 Vietnamští žáci a studenti na českých školách	22
2 Druhá generace Vietnamců v České republice	24
3 Empirické šetření: Reflexe zkušeností druhé generace Vietnamců v České republice se vzděláváním na vysokých školách	28
3.1 Cíl šetření a výzkumné otázky.....	28
3.2 Metodologie empirického šetření	28
3.3 Výběr respondentů.....	30
3.4 Charakteristika vzorku.....	31
3.5 Průběh rozhovorů.....	31
3.6 Analýza dat	32
3.7 Výsledky analýzy dat.....	32
3.7.1 Vnímání školní dráhy.....	33
3.7.2 Překážky a bariéry v účasti na vzdělávání	42
3.7.3 Začlenění do české společnosti	46
4 Diskuze	52
5 Závěr	55
6 Soupis bibliografických citací	58
7 Přílohy	64

0 Úvod

Geert Hofstede uvádí, že kultura je jakýmsi programováním mysli lidí, zástupců jednotlivých, vzájemně se lišících národních kultur, které probíhá de facto od samotného narození jedince. S ohledem na to je zřejmé, že jednotlivé kultury jsou vždy v určitém ohledu odlišné – mají jiné zvyky, tradice, životní hodnoty, často hovoří jiným jazykem, vyznávají jiné náboženství nebo žijí specifickým způsobem života. Následně se pak rovněž liší zástupci jednotlivých národních kultur, jelikož jedince utváří právě konkrétní prostředí, ve kterém vyrůstá, v němž žije, lidé v daném společenství, kultuře, a od kterých přebírá vše, jazykem počínaje, a hodnotami konče.

Předkládaná bakalářská práce se zabývá problematikou kultury vietnamské menšiny v České republice, přičemž se zaměřuje zejména na oblast vysokoškolského vzdělávání vietnamské menšiny v rámci České republiky. Cílem teoretického celku práce je poskytnout široký a komplexní přehled o zkoumané problematice, a tím zároveň poskytnout teoretický rámec pro následnou empirickou část bakalářské práce. V práci je čerpáno z literární rešerše dostupné domácí i zahraniční odborné literatury, z vědeckých článků a z dalších dostupných relevantních zdrojů, které se danou problematikou zabývají. Leč množství a aktuálnost této literatury je, navzdory početnosti vietnamské společnosti v ČR, nedostačující. Z tohoto důvodu je poměrně obtížné vytvořit teoretický základ pro zkoumání této menšiny.

Práce se hojně opírá o poznatky ze sociologie, kdy se problematikou vietnamské menšiny v ČR zabývá z velké části sociolog Jiří Kocourek. Nezanedbatelnými vědními disciplínami pro napsání práce jsou etnologie a vietnamistika. V tomto ohledu předkládaná práce čerpá především z publikací od vietnamistky Evy Pechové. Bohužel se v evropském měřítku vietnamštinou a vietnamskou kulturou zabývá jen málo vědců.

V rámci jednotlivých kapitol je nejprve pozornost věnována Vietnamcům jako národnostní menšině v české společnosti, kde je zmíněna globálně vietnamská komunita v ČR včetně vymezení historie migrace jejích zástupců do ČR. Dále se práce zabývá hodnotami a etnickou identitou Vietnamců, kulturními odlišnostmi vietnamské a české kultury, rozdílnostmi v chování těchto kultur. Použit je Hofstedeho model kulturních dimenzí a Inglehartovo pojetí hodnot. Značná pozornost je zaměřena také na specifikaci a problematiku vietnamských žáků v českém systému školství, se

zaměřením především na studenty této kulturní menšiny na vysokých školách. Práce se zabývá převážně druhou generací Vietnamců v ČR, jelikož na její příslušníky působily dvě rozdílné kultury, tudíž přejímaly dvojí hodnoty, postoje a názory, a byli ovlivňováni dvěma odlišnými jazyky a zvyklostmi. Tato skutečnost je zkoumána v rámci předložené práce, se zaměřením na jejich vzdělávání na vysokých školách.

Druhá část práce je zaměřena na vlastní provedené kvalitativní výzkumné šetření, tj. na reflexi zkušeností druhé generace Vietnamců v ČR na vzdělávání na vysokých školách. Výzkumné šetření je provedeno formou řízených rozhovorů se zástupci vietnamské menšiny, kteří nejen trvale žijí na území ČR a zároveň studovali anebo aktuálně studují na českých vysokých školách. Tyto řízené rozhovory reflektují v teoretické části práce získané informace o problematice vysokoškolského vzdělávání druhé generace Vietnamců v ČR, a jejich cílem je prozkoumat a analyzovat vybrané aspekty vysokoškolského vzdělávání Vietnamců v české společnosti, na základě subjektivních pohledů zástupců této národnostní menšiny v ČR. Pro účely empirické části této bakalářské práce jsou stanoveny výzkumné otázky, které jsou pomocí realizovaného kvalitativního výzkumného šetření diskutovány, hodnoceny a analyzovány.

V závěru práce jsou shrnuty poznatky získané z odborných zdrojů a jsou porovnány s výsledky provedeného výzkumného šetření k dané problematice práce.

1 Vietnamci jako národnostní menšina v České republice

V rámci této kapitoly je nejprve představena vietnamská komunita v ČR, a to včetně vymezení migrace Vietnamců do ČR z historického hlediska. Následně je popsána etnická identita a hodnoty Vietnamců jako nositelů kultury, a nakonec se kapitola zabývá samotnou problematikou vietnamských žáků a studentů v českém systému vzdělávání, a to především na českých vysokých školách.

1.1 Vietnamská komunita v České republice

Vietnamská menšina představuje v ČR jednu z nejpočetnějších menšin, a to společně se Slováky, Ukrajinci a Romy. Z hlediska počtu zástupců vietnamské menšiny se jedná o třetí nejpočetnější menšinu v ČR, kdy procentuálně největší zastoupení mají Vietnamci v hlavním městě Praze, nejméně Vietnamců se nachází ve Zlínském kraji (Kukla et al., 2016, s. 12–15).

Zeleníková a Vrublová uvádějí dvě migrační vlny Vietnamců do České republiky. První započala v 50. letech 20. století po ukončení obou světových válek, kdy migrujícími byli převážně studenti. Druhá migrační vlna pak probíhala od 90. let 20. století, po pádu totalitních režimů ve světě, kdy migrujícími byly již celé vietnamské rodiny, jež v ČR hledaly lepší životní podmínky, a většina začala na našem území podnikat (Plevová a kol., 2011, s. 152–153).

Některé odborné zdroje ovšem uvádějí, že samotná migrace Vietnamců do ČR započala již ve 40. letech 20. století, kdy na naše území přijížděli jednotliví vietnamští studenti. Nutno však zároveň podotknout, že o migraci v pravém slova smyslu se v tomto případě s ohledem na kvantitu příchozích Vietnamců rozhodně nejednalo (Pechová, 2007, s. 124).

První větší skupinou imigrujících Vietnamců do ČR byli v 50. letech 20. století váleční sirotci a děti vietnamských vojáků, kteří byli toho času umístěni v dětském domově na Liberecku, přesněji v Chrastavě. Migrace pak ve větší míře pokračovala od ukončení druhé světové války, kdy docházelo ke vzájemné spolupráci Československa a Vietnamu. V 50. a 60. letech 20. století byla mezi tehdy ještě Československou socialistickou republikou a Vietnamskou demokratickou republikou uzavřena „Dohoda o kulturní a vědeckotechnické spolupráci“, probíhala výměna studentů a pracovníků obou zemí. Spolupráce probíhala zejména v oblasti

strojírenství, v textilním, potravinářském anebo obuvnickém průmyslu. Z původních stovek ročně příjíždějících Vietnamců do ČSSR byly během necelých dvou desetiletí už tisíce příjíždějících (v období let 1974 až 1977 se hovoří o cca 5 000 příchozích Vietnamců), v tuto dobu pracovali Vietnamci v ČR především v pro místní obyvatele neatraktivních odvětvích a oborech (Pechová, 2007, s. 18–21).

V roce 1956 byla podepsána dohoda o vzájemné vědecko-technické spolupráci mezi Vietnamskou demokratickou republikou a tehdejší ČSSR, i když vzhledem k poválečné situaci ve Vietnamu šlo spíše o jednostrannou pomoc vietnamskému hospodářství. Od roku 1967 přijížděli z Vietnamu učňové a asi od roku 1982 i dělníci a praktikanti, kteří se na území tehdejšího Československa střídali v pravidelných turnusech za pomoci tlumočnicků a vedoucích skupin z řad učňů a studentů, kteří zde pobývali i několik let. Vietnamská komunita se ve větší míře začala na území ČR usazovat a podnikat až po tzv. sametové revoluci v roce 1989 (Vláda České republiky, 2013, nestránkováno).

První polistopadové sčítání lidu se uskutečnilo v roce 1991, kdy bylo zaregistrováno jen 421 osob vietnamské národnosti, v roce 2001 to bylo již 17 462 osob, z toho mělo 645 osob české občanství. V roce 2011 stoupl počet osob vietnamské národnosti na 29 660, z toho s českou národností bylo 800 osob. Od roku 2014 je umožněno zákonem o státním občanství ČR dvojí občanství, což se projevuje i v počtu osob vietnamského původu, které mají státní občanství ČR (Vláda České republiky, 2013, nestránkováno).

Po roce 1990 se počet příchozích Vietnamců do ČR do jisté míry zredukoval, mnozí z nich odešli za prací po otevření evropských hranic do jiných států.

Je zřejmé, že se v průběhu 20. století poměrně rychle měnil účel vstupu Vietnamců na území Československa. Původně se jednalo z hlediska mezinárodní spolupráce obou zemí spíše o vietnamské studenty anebo vědecké pracovníky, s rozmachem a rozvojem národního hospodářství se jednalo o Vietnamce, kteří byli využíváni jako efektivní pracovní síla v oborech, ve kterých místní obyvatelé pracovat nechtěli, a po roce 1989 s příchodem demokracie se stávali Vietnamci na našem území již zejména schopnými obchodníky, kteří se věnují samostatné podnikatelské činnosti (Pechová, 2007, s. 36).

Mnoho Vietnamců bylo v té době posíláno zpět do Vietnamu, ale řada z nich získala živnostenské oprávnění a začala podnikat zejména v oblasti nedostatkového spotřebního zboží (digitální hodinky, džíny, péřové bundy apod.). Dané zboží prodávali nejdříve ve stáncích na tržištích, později se přesouvali již do kamenných obchodů. Namísto privilegovaných začali do ČR přicházet lidé z chudších vietnamských provincií s cílem zlepšení životní úrovně, i když se často potýkali zejména s jazykovou bariérou anebo s nedostatečnou znalostí české legislativy. K největšímu posunu v dosavadní struktuře vietnamské komunity došlo od roku 2007, kdy do ČR v důsledku poptávky po pracovní síle v průmyslovém odvětví přišlo do ČR na 20 tisíc Vietnamců, a to bez jakýchkoliv příbuzenských vazeb či znalosti českého prostředí. Touha Vietnamců odcestovat do Evropy je nadále veliká, vietnamští občané, kteří přicestují zpět do vlasti, jsou považováni za bohaté a úspěšné lidi, i když to tak být v realitě vůbec nemusí (Pechová a Martínková, 2018, s. 376–377).

Česká společnost vidí ve vietnamské menšině pracovité lidi a výborné studenty. Češi se s Vietnamci setkávají na denní bázi, ale málokterý Čech má s nimi intenzivnější osobní zkušenost (Kuřinová et al., 2010, nestránkováno).

Jde o poměrně uzavřenou komunitu, i když mnoho vietnamských dětí dnes již mluví plynou česťinou a cítí se být více Čechy, nežli Vietnamci. Éra tzv. vietnamských stánkařů pomalu končí. Vlivem především médií jsou Vietnamci často škatulkováni mezi obchodníky, ale také se o nich mluví v souvislosti s hospodářskou kriminalitou (např. výroba a prodej padělků, praní špinavých peněz, daňové úniky, s pěstováním marihuany anebo v souvislosti s mafii). Některé české firmy poskytují vietnamským občanům např. tlumočnické anebo překladatelské služby, poradenství. Funguje také jazykové středisko s výukou českého jazyka, s doučováním a přípravnými kurzy k přijímacím zkouškám na střední a vysoké školy pro vietnamské žáky a studenty, ale také mateřská školka, centrum bojových umění anebo buddhistická svatyně (Budhismus vyznává většina Vietnamců) (Pechová a Martínková, 2011, s. 378–380).

Pro většinu Vietnamců je na prvním místě ekonomická prosperita a nikoliv hlubší integrace do většinové společnosti. Jazyková a kulturní bariéra pak vytváří u české společnosti pohled na vietnamskou menšinu jako na uzavřenou komunitu (tamtéž, s. 381–382).

Český statistický úřad na základě dat poskytnutých Ředitelstvím služby cizinecké policie uvádí, že na našem území žilo v roce 2013 celkem 57 347 osob s vietnamským občanstvím, z nichž 57 100 na území ČR pobývalo více než 12 měsíců (ČSÚ, 2014, nestránkováno).

V tomto případě je však nutno podotknout, že skutečný počet Vietnamců na území ČR je s velkou pravděpodobností mnohem vyšší, jelikož v tomto souhrnu nejsou započítáni například Vietnamci, kteří již získali české státní občanství.

Jinak hodnotí svou situaci Vietnamci, kteří za hranicemi své země žijí, a jinak ti, kteří cestu ze země teprve plánují, a jinak ti, kteří se případně do své země vrátili. Každý má k migraci jinou motivaci, každý si vybírá jinou cílovou zemi, a to v závislosti na společenském, ekonomickém anebo politickém kontextu. V případě migrace Vietnamců se hovoří o migraci rodinné, i když migruje jen jeden člen vietnamské rodiny. V historickém kontextu záleží na politické situaci a zvratech na mezinárodní scéně a na ekonomických reformách ve Vietnamu známé jako tzv. Doi Moi (Freidingerová, 2014, s. 201).

V roce 2007 požádal Svaz Vietnamců v ČR o členství v Radě vlády pro národnostní menšiny, kdy byl pozván na jednání Rady jako host zástupce vietnamské komunity. V roce 2013 byl do Rady po dlouhých jednáních a diskuzích o argumentech pro a proti začlenění vietnamské komunity zvolen zástupce vietnamské komunity (Vláda České republiky, 2014, nestránkováno).

1.2 Vietnamská národnostní menšina

Pojem národnostní menšina a příslušník národnostní menšiny vymezuje Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 2). Národnostní menšina je definována *jako společenství občanů, kteří žijí na území současné ČR*, a kteří se odlišují od ostatních občanů ČR zpravidla společným etnikem, jazykem, kulturou, tradicemi, a kteří tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují svou vůli, aby byli považováni za národnostní menšinu s cílem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury, ale zároveň také za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich historicky utvořeného společenství. Příslušníkem národnostní menšiny je občan ČR hlásící se k jiné než české národnosti, a který projevuje přání být považován za

příslušníka národnostní menšiny s dalšími osobami hlásícími se ke stejné národnosti (Vláda České republiky, 2014, nestránkováno).

Vietnamská kultura, jedna z nejstarších v jihovýchodní Asii, je nazývána „křižovatkou jihovýchodní Asie“. Většina Vietnamců, kteří migrují do ČR, přizpůsobuje svou kulturu českým podmínkám a nemá problémy přijmout do své kultury i evropské, a tedy i české tradice. Zároveň ale dodržuje své svátky (např. lunární Nový rok, Svátek zemřelých, Svátek středu podzimu a další), praktikuje své náboženství, vyznává svou kulturu, zvyky a tradice. Pro mnoho Vietnamců je však v českých podmínkách složité např. lpění na tradičním fungování rodiny, na kolektivním soužití a řešení problémů (Pechová a Martínková, 2011, s. 374).

1.3 Etnická identita a hodnoty Vietnamců

Etnická identita jako pojem nabývá velmi rychle na významu především v posledních desetiletích, kdy se vlivem migrace světové populace stávají jednotlivé státy našeho kontinentu, tedy nejen Evropa jako celek, ale i například samotná ČR mnohem různorodější, než tomu bylo dříve. Téma etnické identity je v posledních desetiletích stále více aktuální – mohou za to mimo jiné i násilné konflikty, kterým čelí nejen Evropa, ale téměř celý svět.

Definice etnické identity je mnoho a různí se, v literatuře je možné jich objevit nespočet, avšak s ohledem na rozsah předkládané bakalářské práce není možné zabývat se každou jednou z nich. Lze vybrat např. Smithovu definici, která uvádí, že etnická identita je *„základní forma kolektivní kulturní identity, jenž je de facto všudypřítomná, protože se může nacházet vlastně všude, kde se nějaké společenství lidí domnívá, že sdílí společné předky a společnou kulturu.“* (Maslowski a Šubrt, 2014, s. 26)

Další zdroj pak dodává, že *„etnická identita je integrální a do značné míry konstitutivní součástí osobní identity každého jedince. Vnímání samotné etnicity, kolem které se etnická identita formuje, je v souladu se současnými vědeckými názory především kulturní vlastností.“* (Malinová, Otčenášek a Lendělová, 2016, s. 20)

Na území ČR existuje řada organizací, sdružujících členy vietnamské menšiny. Je to např. zájmové uskupení podporující podnikatelské aktivity Klub Hanoi, Svaz Vietnamců v ČR, Asociace českých občanů vietnamského původu, Česko-Vietnamská

společnost, v neposlední řadě je to také Svaz vietnamských studentů v ČR, Organizace pro spolupráci české a vietnamské mládeže, Sdružení vietnamské mládeže a studentů v ČR, Severomoravské sdružení vietnamsko-českých rodin a další (Vláda České republiky, 2014, nestránkováno).

Etnická identita občas bývá pro Vietnamce něčím, co se snaží zapřít, před Čechy se za ni stydí. Tvrdí tedy o sobě, že jsou Japonci nebo Číňané. (Jirasová, 2005, s. 376)

Vietnamština je od češtiny velmi rozdílná, rozdílná je také kultura obou zemí. Vietnamci nerozumějí vykání a tykání, úsměv používají, i když se chtějí např. omluvit anebo se cítí trapně, podřízený se většinou nedívá nadřícenému do obličeje, to je považováno za nezdvořilost, mají odlišné posunky. V komunikaci s českými občany záleží na době pobytu v ČR, na tom, jak Čech srozumitelně vyslovuje a na dalších faktorech. Mladá generace Vietnamců, která v ČR vyrůstá, má různou slovní zásobu vietnamštiny a naopak hovoří plynule česky (Pechová a Martínková, cit. 2018, s. 382).

Ve Vietnamu se chová úcta nejen k rodičům, ale k autoritám obecně, tj. např. k pedagogům. Mládí bývá zasvěceno studiu a vzdělávání. Vietnamské děti si uvědomují rozdíly ve výchově a pohledu na život a vzdělání v porovnání s českými dětmi. Na vietnamské děti je ze strany rodičů a blízké rodiny vyvíjen tlak, aby měly výborné studijní výsledky, aby nesehaly. Rozdíl je v tom, že západní kultura preferuje individuální svobody, asijská kultura vnímá jedince jako součást větší společnosti, které se jedinec podřizuje. Selhání jedince se stává selháním celé rodiny, komunity. Záleží však vždy na každé rodině, jaký přijme model, co upřednostňuje a na čem se shodnou její členové. V posledních letech se však mění pohled na vzdělání. Např. druhá generace, která zažila stánkový prodej svých rodičů, a bylo jim vštěpováno, že jejich studium je vykoupeno tvrdou prací, druhá generace dětí bere vzdělání již spíše jako její čeští vrstevníci, ztrácí ambice (Pechová a Martínková, 2011, s. 385).

Každá národnost má své zvyky, tradice, svou kulturu, vyznává odlišné hodnoty. Je tomu tak i v případě Čechů či Vietnamců. Jde však o to poznávat vzájemně odlišné kultury, porozumět jim, nalézt společnou řeč. V roce 2018 studovalo na českých vysokých školách 44 486 cizinců, což je 15,3% z celkového počtu 290 099 studentů (MŠMT, 2018, nestránkováno). Zároveň také lze předpokládat, že mnoho Čechů studuje v zahraničí.

Hodnoty jsou atributem existence každé sociální jednotky: od osobnosti, přes skupinu, instituci, sociální vrstvu, společenství až po společnost v hranicích určitého státu i širší společnost.

Ať už se hodnotami rozumí cokoliv, vždy v nějaké míře představují jeden ze stavebních kamenů motivací, chování, utváření vztahů a struktur ve společnosti. Určitá hodnotová struktura charakterizuje dobu, epochu, ale i generaci.

V další podkapitole se práce věnuje pojetí kultury zejména z hlediska G. H. Hofstedeho a jeho kulturního modelu šesti dimenzí.

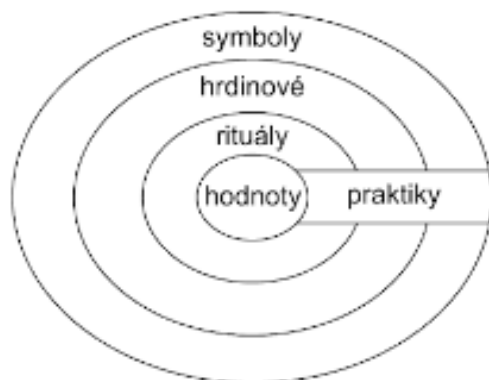
1.3.1 Hofstede a jeho pojetí kultury v rámci kulturních modelů

V odborné literatuře narazíme na mnoho odborníků, kteří zkoumají rozdílnosti jednotlivých národních kultur, na základě stanovených faktorů je porovnávají, a představují odborné i široké veřejnosti propracované kulturní modely. Jedním z nejznámějších a nejuznávanějších odborníků v této oblasti je Geert Hofstede, zabývající se problematikou mezikulturního prostředí – původní studii na toto téma publikoval v roce 1980. Hofstede uvádí, že kultura je jakýmsi programováním mysli lidí, zástupců těchto jednotlivých, vzájemně se lišících národních kultur, které probíhá od samotného narození daného jedince. S ohledem na to je zřejmé, že jednotlivé kultury jsou vždy v určitém ohledu odlišné zvyky, tradice, životní hodnoty, často hovoří jiným jazykem, vyznávají jiné náboženství, žijí odlišným způsobem života. Jedince utváří prostředí, v němž vyrůstá, ve kterém žije, lidé v daném společenství, v dané kultuře, od nichž pak přebírá vše, a to jazykem počínaje, a životními hodnotami konče (Lukášová a Nový, 2004, s. 17–18).

Zatímco pro domácí obyvatele hostitelské země je etnická kultura podstatná za účelem porozumění a pochopení příchozích migrantů, tak pro migranty je etnická identita naopak podstatná z důvodů jiných. Migranti často výrazně protežují hodnotu své etnické identity, stejně jako výrazné lpění na této identitě, jenž jim pomáhá překonat kulturní šok, který prožívají s příchodem a usazováním se v jiné, kulturně odlišné zemi, a současně jim pomáhá při snižování stresu ze samotného kulturního šoku, spojeným s životem v absolutně novém, a v mnohém odlišném prostředí (Baštecká, 2013, s. 65).

Hofstede představil cibulový diagram, kdy je kultura chápána jako jednotlivé vrstvy cibule představující hodnoty, rituály, hrdiny a symboly dané kultury (symboly kultury představují vnější vrstvu cibule, a jsou tedy jejím zástupcům, ale i ostatním kulturám viditelné, hodnoty dané kultury se nacházejí v samotném centru tohoto grafu a představují sdílené představy o životních a kulturních hodnotách, které jsou zástupcům dané kultury nevědomky vštěpovány od narození, zároveň jsou však těžko popsatelné, a pro zástupce jiných kultur tedy také složitě identifikovatelné, rozpoznatelné a pochopitelné) (Lukášová a Nový, 2004, s. 21–22)

Schéma 1: Cibulový diagram (Lukášová a Nový, 2004, s. 29)

V rámci etnické identity vietnamské kultury je nutno zabývat se také *Hofstedeho kulturním modelem šesti dimenzí*. Tento model je výsledkem šestiletého výzkumu v americké nadnárodní společnosti, a vychází z definování celkem šesti dimenzí, které určují chování, vnímání, jednání a postoje zástupců daných národních kultur. Těmito kulturami jsou:

- *vzdálenost moci,*
- *individualismus a kolektivismus,*
- *maskulinita a feminita,*
- *vyhýbání se nejistotě,*
- *dlouhodobá a krátkodobá orientace,*
- *požitkářství a zdrženlivost* (Hofstede Insights, 2018, nestránkováno).

Jednotlivé kulturní dimenze jsou definovány pro všechny národní kultury. Jejich hodnocení je pak situováno v intervalu od 1 do 100, kdy hodnota 100

představuje absolutně silnou orientaci zástupců dané kultury v rámci dané kulturní dimenze, a naopak 1 znamená absolutní nedůležitost dané kulturní dimenze pro zástupce dané kultury (Hofstede Insights, 2018, nestránkováno).

Celý projekt sestavení modelu šesti kulturních dimenzí vychází z předpokladu, že prostředí, ve kterém člověk vyrůstá, jej formuje a utváří natolik, že přebírá hodnoty, názory, postoje, tradice, zvyky, ale i symboly od ostatních členů dané kultury. Sám Hofstede toto utváření daného jedince označuje jako programování mysli, které začíná narozením, kdy rodiče začínají vštěpovat základní vzorce chování svým dětem. Stejným způsobem pak v tomto programování mysli pokračuje školní prostředí, tj. spolužáci, vyučující. Stejně je tomu i v rámci prostředí pracovního. Zástupci jednotlivých kultur musí za účelem vzájemného porozumění pochopit vlastní kulturu a to, jakým způsobem a jak moc jej formovala, ale zároveň musí pochopit také kulturu anebo přesněji odlišnost druhé kultury tak, aby byli schopni dohovorit se spolu, spolupracovat a pomáhat si navzájem, strávit spolu nějaký čas, žít spolu (tamtéž).

Z hlediska první kulturní dimenze – *vzdálenosti moci* dosahuje vietnamská kultura skóre 70 ze 100. Daná kulturní dimenze je definována jako očekávání, a míra, s jakou jsou zástupci dané kultury ochotni přijímat nerovnoměrné postavení ve společnosti, respektive nerovnoměrné rozdělení moci. To naznačuje, že v rámci dané kultury jsou přesně stanovené jednotlivé role, postavení ve společnosti, a takto nastavenou hierarchii je nutno dodržovat, což se neodráží pouze z hlediska např. pracovního prostředí, ale také z hlediska prostředí rodinného, k významnému postavení starších členů rodiny, s ohledem na úctu ke starým lidem pro jejich moudrost a to, co v životě dokázali. Pro asijské kultury (Číňané, Japonci, Korejci a další) je vysoké skóre v této dimenzi typické (tamtéž).

Další dimenzí je *individualismus* – tato dimenze poukazuje na to, jak je vnímáno smýšlení zástupců dané kultury, zda přemýšlejí spíše o tom, co je dobré pro ně samotné a jejich nejbližší, nebo naopak upřednostňují zájmy kolektivu, celého národa jako společenství. Zde vietnamská kultura dosáhla skóre 20 ze 100, což ji řadí mezi kolektivistické kultury, které v první řadě z hlediska svého chování a jednání zvažují přínos pro všechny zástupce dané kultury (tamtéž).

Následuje dimenze *maskulinity a feminity*, která poukazuje na rozložení hodnot mezi zástupci různých pohlaví v dané kultuře, respektive na jejich diferenciaci,

kdy mírná diferenciacie je typická pro femininní společnost, a naopak výrazná diferenciacie je pro ty maskulinní. Hodnota 40 ze 100 vyjadřuje, že v rámci vietnamské kultury jsou stále poměrně zřetelně rozlišovány role muže a ženy nejen v rodině, ale ve společnosti jako celku (Hofstede Insights, 2018, nestránkováno).

Čtvrtá kulturní dimenze – **vyhýbání se nejistotě** poukazuje na to, do jaké míry se zástupci dané kultury snaží vyhýbat riziku, nejistotě, a do jaké míry se snaží vyhýbat situacím, které riziko či nejistotu představují. Skóre 30 ze 100, kterého vietnamská kultura dosáhla, poukazuje na to, že nejistota je do jisté míry brána jako součást života, a je přijímána tak, jak přijde. Zástupci této kultury se díky tomu lépe ovládají, a je pro jejich běžný život typický nižší stres a úzkost (tamtéž).

Následuje kulturní dimenze **dlouhodobé orientace**, tedy posuzování toho, jak je nahlíženo na pragmatičnost a do budoucnosti orientovaný pohled, kdy vietnamská kultura dosahuje skóre 57 ze 100, což z ní činí dlouhodobě orientovanou kulturu. Dlouhodobě orientované kultury jsou velmi vázané na historii a tradice, které jsou vlastně nedotknutelné, a je povinností lidí je dodržovat (tamtéž).

Poslední dimenzí je pak **požitkářství**, kdy je vietnamské kultuře a jejím zástupcům přiřazena hodnota 35 ze 100, což poukazuje na zdrženlivost typickou pro tuto kulturu. Lidé jsou zdrženliví z hlediska projevu vlastních emocí, mnohdy si dokonce pozitivní emoce neuvědomují, a stejně tak je nahlíženo např. na svobodu projevu, která pro tyto kultury není prvořadá tak, jak je tomu například v evropských zemích, které jsou vyloženě požitkářské (tamtéž).

Co se týče České republiky a kulturních dimenzí dle Hofstedeho – v dimenzi **vzdálenosti od moci** dosáhla 57 ze 100, **individualismus** je na hodnotě 58 ze 100, **maskulinita** je ohodnocena 57 ze 100, **vyhýbání se nejistotě** má skóre 74 ze 100, **dlouhodobá orientace** vyhodnotil Hofstede na 70 ze 100 a v **požitkářství** je Česká republika na 29 bodech ze 100. To znamená, že v české společnosti stále převažuje hierarchie a řád, avšak není na ně kladen takový důraz jako ve Vietnamu, zároveň je česká společnost mnohem více individualistická, ale stále zanedbatelně, oproti západním zemím (například Holandsko dosahuje v dimenzi individuality skóre 80 ze 100). V české rodině a společnosti již není kladen takový důraz na diferenciaci rolí muže a ženy. Většina obyvatel ČR je oproti Vietnamcům méně připravená na nejistoty. Jedinou dimenzí, ve které jsou obě společnosti hodnoceny obdobně, je dimenze

dlouhodobé orientace – obě společnosti jsou vyhodnoceny jako dlouhodobě orientované. Česká republika je jako jiné evropské země hodnocena jako požitkářská, viz výše (Hofstede Insights, 2018, nestránkováno).

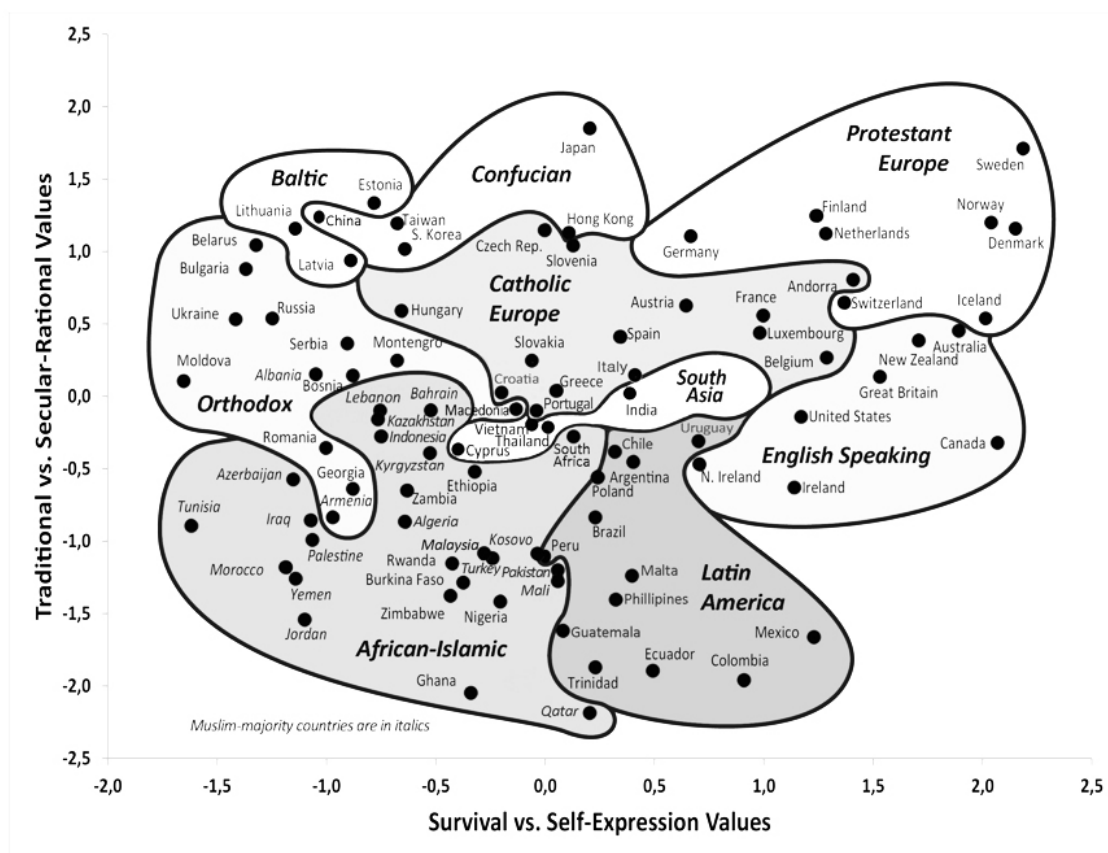
1.3.2 Inglehart a jeho pojetí hodnot

Koncept Ronalda Ingleharta staví na Maslowově konceptu potřeb. Inglehart je přesvědčen, že ve společnosti v zásadě dochází k zabezpečení dvou základních životních potřeb – potřeba obživy a potřeba bezpečnosti. Rozdělení potřeb podle Maslowa chápe Inglehart jako východisko pro rozdělení hodnot do dvou skupin: materialistických a postmaterialistických. Materialistické hodnoty nemají pouze hmotnou podobu, ale patří mezi ně i hodnoty zabezpečení, bezpečí, jistoty, stabilní ekonomika, boj proti růstu cen nebo boj proti kriminalitě. Mezi postmaterialistické hodnoty Inglehart řadí naplňování sociálních a seberealizačních potřeb, včetně podílení se na moci, svobody projevu, participace na řízení v zaměstnání apod. Inglehart chápe Maslowovo rozdělení potřeb nejen v návaznosti - tedy, že nejprve musí dojít k uspokojení materialistických potřeb, aby bylo možné naplňovat potřeby „vyšší úrovně“, ale také v dualitě, protichůdnosti a střetech. Z toho vychází, že období ekonomického dostatku a bezpečí vede k přesunu potřeb k relativně vzácnějším hodnotám, jako jsou seberealizace, vyšší participace a bohatší sociálně-politická existence. A naopak období úpadku vyvolává vyšší orientaci na ekonomické a další materiální hodnoty (Prudký et al., 2009, s. 77–78).

Ačkoliv se česká společnost posouvá směrem k postmaterialismu, stále existuje mírná převaha hodnot materialistických nad těmi postmaterialistickými. Hlavními nositeli postmaterialistických hodnot jsou především mladší lidé, jedinci s vyšším vzděláním, vyššími příjmy a vyšším sociálním statusem, především z velkých měst. Příznačné pro ně je, že jsou to lidé s větší tendencí ke svobodě, k toleranci a se zájmem o témata životního prostředí (tamtéž, s. 277).

Hodnoty České republiky, Vietnamu a mnoha dalších zemí lze vyčíst ze schématu níže:

Schéma 2: Kulturní mapa světa: 2010-2014 (World Values Survey, 2015)

Osa Y znázorňuje orientaci k tradičním/sekulárně-racionálním hodnotám. Tradiční hodnoty ve schématu představují důležitost náboženství, nízkou toleranci k potratům, rozvodům nebo eutanázii, a důraz na tradiční rodinné hodnoty. Tyto společnosti jsou také více autoritářské a nacionalistické. Naproti tomu sekulárně-racionální společnosti jsou přímým opakem – uznávají hodnoty jako individualismus, nezávislost a svobodu jedince. Zároveň se nestaví negativně k potratům nebo rozvodům (World Value Survey, 2015, nestránkováno).

Osa X udává, zda země inklinuje spíše k hodnotám přežití nebo hodnotám seberealizace. Hodnoty přežití kladou důraz na ekonomické zajištění a osobní bezpečí, vyznačují se nižší mírou tolerance a důvěry. Hodnoty seberealizace naopak dávají velkou prioritu ochraně životního prostředí, genderové rovnosti a vyšší požadavky na rozhodování v ekonomických a politických směrech (tamtéž).

Ze schématu lze tedy vyvodit, že Vietnam i Česká republika v obdobné míře lehce inklinují spíše k hodnotám přežití – podobně jako Slovensko, Portugalsko a

Kosovo v Evropě, nebo Pákistán a Mali z africko-islámských zemí. Nicméně česká společnost je značně více sekulárně-racionálně zaměřená – z vyspělých evropských zemí ji z tohoto hlediska lze srovnávat s Německem, Finskem, Norskem, Dánskem či Holandskem, z asijských zemí zase s Jižní Koreou, Taiwanem a Čínou. Nezanedbatelně více sekulárně-racionální je už jen Švédsko a Japonsko.

1.4 Konfucianismus a jeho vliv na vzdělávání jako hodnotu

„Urozený muž shromažďuje svým vzděláním kolem sebe přátele a prostřednictvím těchto přátel podporuje Dobro.“ (Konfucius, nedatováno, s. 33)

Díky vlivu a působení čínské kultury do Vietnamu pronikly tři nábožensko-filozofické směry – buddhismus, konfucianismus a taoismus. Nejvýznamnější roli při formování vietnamské společnosti mají první dva zmíněné. Konfucianství ovlivnilo jak strukturu státního aparátu, tak i strukturu společenských vztahů a především obsah vzdělanosti a úctu ke vzdělání. (Müllerová, 2004, s. 31–35).

Konfucianismus založil Konfucius, který žil v letech 551–479 př. n. l. Jeho učení ovlivnilo celou jihovýchodní Asii. Konfucianismus nevěří v žádnou posvátnou nadpřirozenou bytost, nýbrž kladl největší důraz na morální kvality (tamtéž, s. 34). Učení bylo zaměřeno především na morálku, kultivaci vlastní osobnosti a především také na lásku a úctu k poznání a vzdělání – snaha o dosažení co nejvyššího možného vzdělání je jedním ze základních rysů konfucianismu (Sequensová, 2010, s. 40).

V konfucianismu je zdůrazňována hlavně etická stránka vzdělávání. Říká, že člověk je dobrý, správného chování lze dosáhnout skrze výchovu, vzdělávání a dodržování dobrých mravů. Zlo je tedy pouze dopadem neznalosti (tamtéž, s. 48). Člověk na sobě musí pracovat, vzdělávat se a kultivovat se, aby si uchoval dobré.

Vzdělání je nástrojem kultivace společnosti, cestou k dokonalosti. Učitel je tedy velmi ctěný a vážený, jakožto nositel vzdělanosti a šířitel vzdělání. Žák má vůči učiteli povinnosti studijní i morální. Tento vztah lze přirovnat ke vztahu otec – syn.

I přes veškeré změny ve společnosti je vliv konfucianismu stále patrný – vysoká míra respektu a úcty k učitelům.

1.5 Vietnamští žáci a studenti na českých školách

V roce 2017/2018 studovalo na českých školách 9 451 etnických Vietnamců, z toho 662 na vysokých školách. Je to třetí nejpočetnější skupina cizinců studujících na českých školách – více je už pouze Ukrajinců a Slováků (ČSÚ, 2014, nestránkováno).

Většina těchto dětí se zde již narodila a Vietnam nikdy nenavštívila. Zároveň vietnamštinu neovládají dobře a jako svůj mateřský jazyk považují češtinu (Rypová, 2013, s. 71).

Děti vietnamských imigrantů se v ČR vzdělávají v českých školách podle českého vzdělávacího systému. Učí se český jazyk, získávají znalosti z české kultury. Většina vietnamských dětí studuje na gymnáziu a poté na vysokých školách technického anebo ekonomického směru, tedy v oborech perspektivních z hlediska vnímání vietnamských rodičů pro další uplatnění na trhu práce (Klub Hanoi, 2018, nestránkováno). Oproti tomu mohou být humanitní obory ve Vietnamu považovány za méněcennější, jak uvádí jeden respondent z výzkumu Martiny Jirasové, zaměřený na vietnamské studenty na české vysoké škole. Uvádí, že ve Vietnamu není studium humanitních věd příliš uznávané, pokud by je v České republice někdo vystudoval, po návratu do vlasti by to nemělo příliš velký význam na jeho postavení (Jirasová, 2005, s. 382–383).

Vietnamské děti mívají stejnou rutinu jako ty české – dopoledne ve škole, odpoledne většinou tráví ve školních družinách, které jim pomáhají s učením českého jazyka a tím i k jejich rychlejší integraci. Volný čas tráví vietnamští žáci většinou opakováním látky a doučováním, a to i během prázdnin a víkendů, účastní se přípravných kurzů k přijímacím zkouškám na střední a vysoké školy. Jediným časem, který vietnamská rodina tráví dohromady a kdy mohou komunikovat, bývá večere. O letních prázdninách často jezdívají do Vietnamu, za účelem prohloubení jazyka a poznání kultury – pokud jim to finanční situace dovolí (Jirasová, 2006, s. 318–324).

Ve Vietnamu mají rodiče na své děti mnohem větší vliv – vietnamské děti nemají takovou svobodu v rozhodování, jako je tomu u českých dětí (Sequensová, 2010, s. 48). Tuto skutečnost můžeme přisuzovat dimenzi individuality, o které je řeč v předešlé kapitole.

Vietnamští studenti i jejich rodiče mají velkou úctu k pedagogům a do českých škol často přenášejí tradiční obdarování pedagogů ve dnech svátků, na konci roku apod. Vietnamci mají často éve škole výborné studijní výsledky, učení a vzdělávání se je pro ně prvořadé. Jevem současnosti ve vietnamských rodinách žijících v ČR je skutečnost, že děti často mezi sebou hovoří plynule česky, jejich rodiče však umí česky pár slov (Klub Hanoi, 2018, nestránkováno).

Trendem ve vietnamských rodinách jsou také české chůvy, kdy vietnamské děti získávají vztah nejen k českému jazyku a českému způsobu života, ale také k českým tradicím, jako jsou Vánoce, Mikuláš apod. Důsledkem změny kultury je např. ztráta mateřského jazyka anebo emancipace vietnamských dívek. Vietnamským žákům bývá v českých školách dáváno před jejich vlastní jméno ještě jméno české, a to z důvodu těžké výslovnosti vietnamských jmen, ale na středních školách se již toto české jméno používá méně, a na vysokých již vůbec ne. Souvisí to s hledáním vlastních vietnamských kořenů, s hledáním vlastní identity, s touhou a zvědavostí po tradicích a jazyce rodičů (tamtéž). Migrace do československého a českého prostředí má své historické kořeny. Existuje vztah mezi etnicitou a vzděláváním od makrosociální úrovně reprezentované např. vzdělávacími politikami až po mikrosociologickou úroveň studia v každodenním životě, v etnicky různorodých třídních kolektivech. Jsou vypracovány různé koncepty v rámci vzdělávání etnických menšin. Důležitá je zejména vzájemná komunikace, kdy jazykové bariéry mohou způsobovat ve vzdělávání řadu potíží a problémů (Jarkovská, 2015, s. 201).

2 Druhá generace Vietnamců v České republice

Jak již bylo uvedeno výše, počátek příchodu Vietnamců do ČR má své historické kořeny a datuje se zejména do 50. a 60. let 20. století. Nejdříve šlo o pár desítek studentů, postupně v rámci mezinárodní spolupráce mezi Vietnamem a ČR docházelo k příchodu většího počtu studentů či vědeckých pracovníků, kteří v ČR zůstali, po ukončení studií zde začali většinou podnikat a zakládat rodiny. V současné době žijí v ČR desítky tisíc Vietnamců, mnoho z nich má české státní občanství, neboť se v ČR již narodili, proto hovoříme o druhé generaci Vietnamců v ČR.

Druhou generací jsou nazýváni potomci imigrantů, kteří se již narodili v cílové zemi. Druhá generace se tedy nepotýká se stejnými problémy jako generace první, hlavně v otázce adaptace v cílové zemi. V Evropě také většinou bývají již občany cílové země (Crul a Schneider, 2010, s. 1251)

Vietnamští rodiče na své děti mnohdy uplatňují velmi autoritativní styl výchovy, prosazují její tradiční podobu. Rodiče od svých dětí očekávají, že budou přejímat jejich názory a rozhodnutí a prosazovat zájmy rodiny nad svými vlastními. Vietnamská kultura považuje za neslušné vyjadřovat svůj názor nahlas nebo nesouhlasit – především s rodiči nebo staršími členy rodiny. Z tohoto důvodu dochází k názorovým a hodnotovým rozporům, druhá generace se totiž dokázala lépe integrovat do společnosti hostitelské země a přijmout individualistické principy a hodnoty (Hubená, 2015, s. 62). Vietnamské děti se do české majoritní společnosti začleňují od malička. Mnohdy jim k tomu pomáhá česká chůva (podle věku nazývaná „teta“ nebo „babička“), kterou si vietnamské rodiny najímají. Tuto skutečnost lze odůvodnit několika způsoby. První z nich je pracovní vytížení vietnamských rodičů. Dalším důvodem je jakási simulace modelu péče o dítě ve Vietnamu, kde rodičovská dovolená trvá pouze 6 měsíců (Souralová, 2012, s. 40–41). Dalším důvodem je zcela jistě jazyková vybavenost. České chůvy vietnamské děti seznamují s jak „typicky českými“ aktivitami, jako houbaření, rybaření nebo pečení, tak s novým rodinným životem.

Příslušníci druhé generace mívají perfektní znalost češtiny, avšak tápou v jazyce svých rodičů, především u těch, se kterými netrávili dostatek času nebo neměli možnost kontaktu s vietnamskou komunitou. Ti se pak vietnamsky jen dorozumí, čtení a psaní či složitější konverzace jim dělá značné problémy. Vietnamské

děti mezi sebou často mluví česky a velmi dobře se snášejí s českými dětmi (Ičo, Vasiljev a Černík, 2006, s. 126–127).

Druhá generace bývá často označována jako „vietnamští Češi“. Dochází u nich k jisté vnitřní rozpolcenosti – ztotožňují s češtvím, nicméně zvnějšku nejsou zcela českou společností přijati (Kušniráková, Plačková a Van Anh, 2013, s. 24).

Jak již bylo uvedeno výše, jde o odlišnou kulturu, odlišné etnikum. Rozdílům v chování etnických Vietnamců a Čechů se bude věnovat následující podkapitola této práce.

Co se týče vzdělávání ve Vietnamu, pak jde zejména o memorování, matematiku a společenské vědy, jako je psychologie a sociologie. Další nejsou doceněné ani rozvinuté, a to především z pohledu ekonomického přínosu. Vietnamští studenti žijí ve složitém kulturním a jazykovém prostředí, nejsou bezproblémoví, mohou žít pod neustálým tlakem, ve stresu. Může se u nich projevat krize identity, do jaké společnosti patří, zda do vietnamské anebo spíše do české. Rasismus a xenofobie často vycházejí z neznalosti. Je proto na pedagogích, aby seznamovali české studenty s vietnamskou kulturou i ostatními odlišnými kulturami a naopak, aby se vietnamské děti seznamovaly s kulturou českou, aby nedocházelo ke škatulkování, ale naopak aby byla vytvářena atmosféra porozumění a spolupráce. Školství může stavět na motivaci vietnamských žáků a studentů i jejich rodičů ke vzdělání, na tradiční úctě Vietnamců k autoritám, k pedagogům a rodičům, na tom, že bez vzdělání to jedinec daleko nedotáhne. V současné době nedostatku pracovních sil bude po vietnamských pracovnících poptávka, mají pověst svědomitých a pracovitých lidí (Klub Hanoi, 2018, nestránkováno).

Co se týče stručné historie z hlediska studentů a učňů, učni procházeli ve 20. století tříměsíční přípravou českého jazyka, a poté další praktickou tříměsíční přípravou v podnicích a firmách. Pravidla pro studijní pobyty určovala vietnamská ambasáda. Student, který ukončil vysokou školu s červeným diplomem, mohl v tehdejší Československu zůstat dalších šest měsíců. Pokud student neodváděl výborné studijní výsledky, hrozila mu cesta zpět do Vietnamu. Do roku 1980 nesměli studenti chodit sami ven a museli se pohybovat nejméně ve trojicích. Vietnamec se nesměl stýkat s Vietnamkou, a pokud došlo ke vzájemné návštěvě na ubytovně, tak musely být otevřené dveře anebo musela být přítomna třetí osoba. Po roce 1982 by

tento zákaz zmírněn, kdy se lidé opačného pohlaví vietnamské národnosti mohli stýkat, nemyslitelné bylo otěhotnění partnerky, znamenalo by to okamžitý návrat do Vietnamu. Dále nesměli vietnamští muži nosit dlouhé vlasy, texasky, džíny či jiné západní oblečení a na konci školního roku probíhalo týdenní soustředění s politickým školením (Klub Hanoi, 2018, nestránkováno).

Vysokoškolsky vzdělaní etničtí Vietnamci v České republice o sobě zpravidla nemluví jako o Češích - navzdory tomu, že již mají české občanství a mnoho českých přátel. Jeden z respondentů uvedl: „Pokud byste mne v noci probudil, tak bych určitě neřekl, že jsem Čech... Když se vracím do Prahy, mám pocit, tak mám příjemný pocit, že se vracím domů.“ (Jirasová, 2005, s. 375–376).

Obecně mezi respondenty byly chápány jako nejdůležitější kvality obecně lidské, ne prosazování vlastního etnika. Pocit vietnamské identity je umocněn hlavně rodinou, která dětem od brzkého dětství vštěpuje tradiční hodnoty: lásku k rodičům a úctu k učitelům. Dotázaní se však nepříliš identifikovali s ostatními Vietnamci – sice se s nimi znají, avšak vztahy jsou založeny především na formální bázi (tamtéž, s. 376).

České vysoké školství prošlo výraznými změnami zejména po roce 1989. Počet vysokých škol oproti období před sametovou revolucí začal růst, jen od sametové revoluce bylo založeno 64 nových vysokých škol (MŠMT, 2019, nestránkováno). Tím pádem rostl i počet studentů, jež na těchto školách studuje, což přináší zvýšené nároky na pedagogy, ale je kritizována také klesající kvalita studia. Nárůst terciárního vzdělávání klade zvýšené nároky na veřejný rozpočet. Dříve bylo cílem vysokého školství vzdělávání a formování úzké elity v určitých profesích, jako je věda, právo anebo medicína. V současné době narůstá zájem o terciární vzdělání, které se rozšiřuje na další profese reagující na neustálé sociální a technologické změny. Na českých vysokých školách studuje také stále větší počet zahraničních studentů, nevyjímaje studenty vietnamské národnosti (Prudký, Pabian a Šima, 2010, s. 19–20).

Při vzdělávání cizinců je nutné překonávat z jejich strany jazykovou bariéru. Ze statistických údajů však vyplývá, že druhá generace Vietnamců již mluví ve většině případů plynně česky a češtinu považuje většina z nich za svůj rodný jazyk, oproti jejich rodičům, kteří mají s češtinou naopak ve většině případů problémy. Je to dáno generačním odstupem, přístupem ke vzdělání, jinou mentalitou. Jak bylo výše

uvedeno, vietnamští vysokoškolští studenti mají ve většině případů výborné studijní výsledky, což je dáno výchovou a přístupem ke vzdělání a dalšímu vzdělávání především ze strany jejich rodičů.

Vzdělání je pro Vietnamce velmi důležité. Ve Vietnamu jsou vyučovány na školách zejména ekonomické a technické obory, a to způsobuje na tamějším pracovním trhu obrovskou konkurenci. V ČR mají Vietnamci možnost studovat humanitní obory, i když většina dává přednost již zmiňovaným technickým a ekonomickým oborům. V cizině je pro vietnamskou národnostní menšinu uplatnění spíše v oblasti techniky anebo obchodování. Ze strachu z neuplatnění se na pracovním trhu se Vietnamci stěhují do ciziny, kde poté zakládají živnost, rodiny a také kde studují jejich děti. Majoritní společností jsou většinou vnímáni jako pracovití a bezkonfliktní lidé. Většina Vietnamců přicházejících do ČR pochází ze severního Vietnamu. Výjimkou v dnešní době již není smíšené česko-vietnamské manželství, jde o toleranci, respekt a úctu. Vietnamci, kteří zde dlouhodobě žijí, se cítí být spíše již Čechy, ačkoliv svou etnickou identitu nezapřou, mnoho z nich se vrací do ČR jako do svého domova (Jirasová, 2005, s. 376).

Mezi největší problémy řadí vietnamští studenti jazyk, bez něhož se nelze v cizí zemi bavit, vzdělávat se, najít si práci apod. Vietnamci jsou známí tím, že si neradi na něco stěžují, většinou nepříjemné zážitky a zkušenosti potlačují, což může být vnímáno ze strany Čechů jako projev neupřímnosti či nezájmu. Jde však o odlišnost etnika, vyznávání odlišných hodnot, o jinou kulturu, která při bližším vzájemném poznávání odbourává bariéry a neporozumění (tamtéž, s. 376).

3 Empirické šetření: Reflexe zkušeností druhé generace Vietnamců v České republice se vzděláváním na vysokých školách

V rámci výzkumného šetření bylo provedeno celkem šest rozhovorů se zástupci vietnamského etnika, kteří studovali anebo v současné době studují na některé z vysokých škol v ČR. Jedná se o jejich pohled na naše vysoké školství, a to jak ze strany samotné výuky, tak ze strany přístupu k těmto studentům jiné národnosti, z hlediska případné jazykové bariéry, z hlediska přístupu pedagogů k jejich etniku, a také z hlediska případných projevů rasismu a xenofobie ke studentům této národnosti českými studenty.

V následujících kapitolách představím výzkumné otázky, metody výběru vzorku a metody získávání dat. V neposlední řadě se budu věnovat datům získaným z šetření a jejich následnou interpretací.

3.1 Cíl šetření a výzkumné otázky

Cílem práce je reflexe zkušeností vietnamských studentů na vysokých školách v ČR a analýza specifik vysokoškolského vzdělávání Vietnamců u nás na základě rozhovorů s vietnamskými studenty studujícími na vysokých školách v ČR, tedy na základě subjektivních pohledů zástupců této národnostní menšiny v ČR.

Práce by měla poodhalit, jak Vietnamci druhé generace vnímají své vzdělávání, s jakými bariérami ve vzdělávání se setkali a jaký vliv měla jejich rodina, případně vietnamská komunita. Z toho plyne tato výzkumná otázka: *Jak Vietnamci druhé generace v České republice chápou své vzdělávání, potažmo vzdělávání na vysoké škole?*, kterou mohu rozdělit na otázky dílčí:

- Proč studují a jak si zvolili obor?
- S jakými překážkami se v průběhu studia setkali?
- Jak se začlenili do české společnosti?

3.2 Metodologie empirického šetření

Před vlastním šetřením jsem provedl rešerši odborných literárních zdrojů na téma etnické identity, kulturních hodnot aj., a částečně také z dalších relevantních zdrojů týkající se daného tématu. Připravil jsem řadu otázek, ostatní vyplynuly již k danému tématu v průběhu rozhovoru na dané téma s respondenty. Získané

informace byly poté zkoumány, roztrženy a byly zvoleny ty informace, které byly následně dále zpracovány. V předchozích kapitolách byly využity různé relevantní zdroje, které se zabývají národnostními menšinami v ČR, a to zejména vietnamskou národnostní menšinou žijící v ČR.

Pro daný výzkum byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, která umožňuje získávat informace k dané tématice a vysvětlení příčiny určitých názorů či chování. Snaží se najít porozumění zkoumanému sociálnímu problému. Navíc na problém nahlíží mnohem komplexněji, včetně vztahů s mnoha důležitými aspekty (Reichel, 2009, s. 40). Pro účely této práce je tedy kvantitativní přístup nevhodný, jelikož by nebylo možné uchopit všechna hlediska subjektivních hodnocení situace.

Mezi takovéto metody patří také provedené individuální rozhovory s respondenty. Při této formě výzkumu lze při rozhovorech navázat určitý vztah, navodit příjemnou atmosféru, aby se respondent cítil dobře a prováděný výzkum formou rozhovoru byl pro něj příjemný a měl určitou výpovědní hodnotu pro daný cíl výzkumu. Při rozhovoru dochází k aktivní účasti jak tazatele, tak respondenta, tazatel by měl pokládané otázky předem promyslet a připravit, ostatní může vyplynout v průběhu rozhovoru mezi oběma stranami. Tazatel by měl usměřňovat rozhovor požadovaným směrem s ohledem na cíle výzkumného šetření (Kuřinová et al., 2010, nestránkováno).

Hlavní výhodou rozhovoru mezi tazatelem a respondentem je zpětná vazba mezi oběma stranami. Respondenti jsou studenti a studentky I. až IV. ročníku vysoké školy – cílil jsem na bakalářské studium, tedy osoby se stejným typem probíhajícího vzdělání. Jednotliví respondenti jsou studenty Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze, Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulty financí a účetnictví Vysoké školy ekonomické, Fakulty stavební Českého vysokého učení technického v Praze, Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze a Vysoké školy aplikovaného businessu. Rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány na diktafon a poté přepisovány do tištěné podoby. Poté byly rozhovory analyzovány a zpracovány pro vyhodnocení cíle výzkumného šetření (tamtéž).

Pro účely této práce jsem si zvolil polostrukturovaný rozhovor (jindy označovaný také částečně řízený aj.), který kombinuje výhody a zároveň eliminuje

nevýhody dvou dalších forem rozhovoru – strukturovaného a nestrukturovaného (volného) (Reichel, 2009, s. 111–112). Zároveň je nejužívanější podobou. Je nutné, aby si tazatel připravil soubor témat a okruhů – toto schéma je pro něj závazné. Schéma pak specifikuje otázky, na něž se bude respondentů ptát. Dle situace a uvážení tazatele je však možné zaměňovat jak pořadí otázek, tak jejich znění. U některých pasáží je však nutné striktně držet pořadí i přesné znění otázek. Velkou výhodou polostrukturovaného rozhovoru je pak použití tzv. inquiry, kdy může respondent svou odpověď vysvětlit, doplnit či upřesnit. Doplnujícími otázkami ověřujeme, jak respondent své odpovědi myslí, a prohlubujeme dané odpovědi vzhledem k výzkumným otázkám. Nejprve se stanoví tzv. jádro interview – témata a otázky, které tazatel s respondentem musí probrat (Miovský, 2006, s. 159–160).

Okruhy a témata jsem sestavoval tak, aby korespondovaly s potřebami této práce a účely empirického šetření. Nejprve jsem si stanovil rámcová témata, o kterých musí být řeč, a poté jsem vycházel z teoretických poznatků a doplnil konkrétní body a otázky. Úryvky z výpovědí jsou původní, často hovorové, podobě, kvůli zachování autenticity výpovědí.

3.3 Výběr respondentů

Respondenty jsem vybíral záměrně, kdy jsem se dotazoval studentů na jejich zkušenosti a názor na české vysoké školství z hlediska přístupu jak rodiny, tak ostatních studentů či pedagogů k této národnostní menšině, a to v rámci českého školství.

Metoda záměrného výběru cílí na určité respondenty dle jejich vlastností. Při výběru respondentů zohledňujeme především tyto jejich vlastnosti nebo stavy (příslušnost k sociální, etnické skupině atp.). Je nutné vybírat jedince, již odpovídají těmto stanoveným kritériím a zároveň se do výzkumu chtějí zapojit (Miovský, 2006, s. 135).

Kritéria pro výběr byla následující: respondent či respondentka museli být etničtí Vietnamci druhé generace (viz kapitola 2) a zároveň v době výzkumu studenti vysoké školy nebo absolventi českých vysokých škol. Pro účely výzkumu není podstatné, zda ještě stále studují (nejnižší zastoupený byl 2. ročník), nebo studium již ukončili. Populace respondentů je tedy vcelku úzká, co se týče věku a vzdělání tak je

relativně homogenní. Respondenty jsem se snažil vybírat tak, aby byla rovnoměrně zastoupena obě pohlaví. Usiloval jsem o to, aby respondenti studovali, respektive měli vystudováno, co nejširší spektrum oborů (viz příloha B).

3.4 Charakteristika vzorku

Po stanovení kritérií jsem začal získávat respondenty. Několik respondentů jsem znal osobně, další jsem získával pomocí metody sněhové koule, která je vhodná právě pro takto specifické soubory, pro něž v podstatě neexistují seznamy nebo jiné užívané opory výběru. Pro tuto metodu je typické, že na začátku je dotázáno několik málo osob ze zkoumaného souboru, zda by nemohly doporučit další vhodné respondenty (Reichel, 2009, s. 83). Další respondenty jsem získal díky facebookové skupině *Svaz vietnamských studentů a mládeže v ČR*.

Obecně se dá říci, že jsem neměl větší problémy se získáváním respondentů a domlouváním setkání za účelem rozhovorů. Buď jsem je znal osobně, nebo zprostředkovaně přes své známé, což napomohlo jejich ochotě se mnou spolupracovat. Navíc se víceméně jednalo o mé vrstevníky, což mi také značně ulehčilo práci.

3.5 Průběh rozhovorů

Průběh všech rozhovorů jsem vždy plánoval tak, abych vyšel respondentům maximálně vstříc. Místo i denní dobu a čas jsem vždy volil především dle jejich časových možností, jež mi mohli věnovat. Přihlédnout jsem musel jak k jejich studijní vytíženosti, tak i k té pracovní. Setkával jsem se s nimi osobně, v Praze žijí, nebo tu kvůli studiu minimálně přes pracovní týden přebývají. Rozhovory probíhaly vždy v klidném a příjemném prostředí tak, aby se respondenti cítili dobře a měli prostor, klid a čas k odpovědím na kladené otázky. S většinou respondentů jsem se scházel na veřejných místech s vhodnými podmínkami pro nahrávání rozhovorů. Ty byly zaznamenány na diktafon a následně přepsány do písemné podoby. Rozhovory se ve většině případů uskutečnily v kavárnách, případně čajovnách nebo restauracích. V jednom případě se uskutečnil u respondenta v jeho domácnosti.

Před rozhovorem byli zástupci vietnamské menšiny, kteří se jej zúčastnili, seznámeni s účelem rozhovoru, a to pro účely zpracování praktické části této bakalářské práce na téma participace vietnamské národnostní menšiny v českém

vysokém školství, a také s tím, že rozhovory budou prezentovány v anonymizované podobě. Zároveň jsem pro šetření získal od respondentů informovaný souhlas..

Všechny získané informace jsem anonymizoval a následně zabezpečil, aby se předešlo jakémukoliv zneužití či prozrazení dat. Jak píše Reichel (2009, s. 176), je zásadní, že prvotní výzkumná data jsou použita pouze pro účely výzkumu.

Rozhovory trvaly kolem 30 minut, v některých případech se protáhly na cca 40–45 minut. Po vzájemném seznámení s respondenty byli respondenti informováni o tématu a účelu této práce. Následně jsem respondenty požádal o udělení souhlasu – mezi mnou a respondenty od začátku panovala vysoká míra důvěry, protože, jak je psáno výše, s většinou jsem se již znal přímo osobně, nebo zprostředkovaně přes společné známé.

3.6 Analýza dat

„Tak jako interview nezačíná kladením otázek, nekončí v okamžiku, kdy jsme se s respondentem rozloučili.“ (Ferjenčík, 2010, s. 182)

Zpracování kvalitativních dat nemůže být standardizované nebo parametrizované, na rozdíl od dat získaných kvantitativními způsoby. Analýza kvalitativních dat probíhá souběžně s jejich sběrem (Hendl, 2005, s. 207). Po sběru dat a jejich analýze se teprve dle výsledků lze rozhodnout, která data jsou pro výzkum potřebná a které lze zanedbat. Zároveň lze v průběhu těchto cyklů své domněnky a závěry přehodnocovat a měnit (tamtéž, s. 50).

Výzkumník by se neměl spoléhat na svou paměť. Rozhovory lze přepisovat přímo, avšak v dnešním světě plném moderních technologií je několik různých způsobů, jak rozhovory zaznamenávat přesně a autenticky.

3.7 Výsledky analýzy dat

V této podkapitole představím výsledky výzkumného šetření. V rozhovorech jsem hledal určité společné znaky, tak abych mohl získaná data identifikovat ve vztahu k výzkumným otázkám. Ty jsem rozřadil do sekcí, které jsou navíc členěny do podsekcí dle dílčích témat, na která byli respondenti dotazováni.

3.7.1 Vnímání školní dráhy

Vnímání jako takové je relativně komplexní fenomén, na který působí několik faktorů. Proto jsem se při dotazování zaměřil na ty nejdůležitější, především na rodinu, která má patrně největší vliv v otázce motivace ke studiu a výběru oboru.

Při dotazování bylo zjišťováno, jaké byly jejich motivy ke studiu na vysoké škole.

Vzdělání rodičů

Jak je uvedeno v předešlých kapitolách, Vietnamci si obvykle obor studia volí spíše z pragmatických důvodů. Rodiče respondentů však své vzdělávání získané ve Vietnamu v ČR již nemají prostor zužitkovat.

„Oba mají za sebou všeobecné vzdělání, a jen co dokončili tyto studia, tak přiletěli do ČR. Nemyslím si, že vzdělávání nějak zužitkovali, příjezd do Čech pro ně bylo spíš úplně něco nového. Naskytla se pracovní nabídka, která jim umožnila pracovat zde v továrně. Později si společně otevřeli vlastní obchod s oblečením a potravinami.“ (Thanh)

„Táta byl technik zemědělských strojů, mamka švadlena. Dnes je táta podnikatel a obchoduje s pozemky ve Vietnamu. Mamka nepracuje na full time, ale přivydělává si vařením tradičních Vietnamských pokrmů, které rozprodává známým. Svoje původní vzdělání nezužívají.“ (Tuan)

„Rodiče jsou vyučení – můj otec byl stavební dělník a matka švadlena, svoje vzdělání však nevyužívají, maj teď večerku.“ (Hai)

„Oba moji rodiče mají pouze základní vzdělání. Ve Vietnamu pracovali v zemědělství a tady v Česku podnikají, mají obchod s potravinami.“ (Cong)

„Každopádně ve srovnání s českým školstvím mají dokončenou střední školu. Táta byl i v armádě, ale v Česku jsou obchodníci.“ (Ngoc)

„Vyučení, matka švadlena, otec dělník. Reálně oba ve Vietnamu podnikali, rodina matky měla několik plantáží a otcova rodina podnikala ve stavebnictví. Reálně své vzdělání skoro nikdy nezužitkovali. V Česku prodávali jednu dobu oblečení, ale teď už jsou několik let v důchodu – jen žijí z toho, co mají, co zdědili a tak.“ (Trung)

Rodiče respondentů mají v drtivé většině vzdělání středoškolské, zaměřené na řemesla – viz Tuan, Hai, Trung a Cong. Pokud se nevěnovali svému řemeslu, byli

zaměstnání v zemědělství, kde se i dnes ve Vietnamu pohybuje 40 % lidí (Ministerstvo zahraničních věcí, 2019, nestránkováno). Do ČR necestují se záměrem zužitkovat své dosavadní vzdělání.

Špatný prospěch

U všech respondentů, vyjma Conga, jsem se setkal s velmi negativním přístupem rodičů v otázce špatného prospěchu. Ve všech případech užívali nějakou formu trestu. Oproti tomu dobrý prospěch nikterak zvlášť nechválili nebo neodměňovali, viz níže.

„Moc mi do toho nemluvili, byl jsem v tomhle ohledu celkem šťastný vietnamský dítě, protože mí kamarádi z vietnamských rodin měli doma peklo, když neměli dobrý známky.“ (Cong)

„Když jsem domů přinesl špatný známky, tak mě rodiče vždycky trestali – typicky mi něco odebrali, počítač nebo tehdy ještě gameboye, nebo mi něco zakázali, chodit ven třeba. Proto jsem se vždycky hodně učil, abych mohl hrát na počítači, jak jsem chtěl.“ (Ngoc)

„Celkem špatně, na základní škole mi vynadali i za dvojky, na střední za trojky. Na vejšce to už moc neřeší, ale mamka se vždycky zamračí, když jí povím, že jsem něco nedala nebo jsem dostala horší známku.“ (Thanh)

„Do konce základky - chodila jsem na osmiletý gympl, tak mě mlátili za prospěch. Na gymplu jsem byla první 4 roky premiantka, neměli důvod. Pak jsem přešla na těžší gympl a tam jsem zapadla do průměru, ale byla to sranda, větší výzva.“ (Hai)

Výběr oboru

Volba studovaného oboru na vysoké škole má bezpochyby velmi zásadní vliv na vnímání celého studia, je to první krok k vysokoškolskému studiu samotnému. Zajímalo mne, zda respondenti při výběru oboru zohledňovali přání svých rodičů a do jaké míry a jestli volili spíše pragmaticky, podle možnosti budoucího uplatnění, nebo zda si obor vybrali, protože je baví a zajímají se o něj.

Dostupné zdroje říkají, že Vietnamci volí spíše pragmaticky, preferují technické a ekonomické směry a prestižní obory jako medicína nebo práva. To platilo

i u mých respondentů vyjma Anh, která zároveň celkově výchovu svých rodičů hodnotí jako velmi liberální na vietnamské poměry. Na výběr neměli vliv ani rodiče Tuana, kterému sice obor doporučovali, avšak volil podle sebe. Respondent Ngoc se rozhodoval podle sebe, ale zároveň se snažil být pragmatický.

„Bylo jim celkem jedno, co budu studovat, nechali volbu na mně. Chtěli jenom, abych dostudovala. Hlavně ať můžu sedět za stolem a nepracovat manuálně... Na české poměry mě rodiče vychovávali přísně, na vietnamské hodně liberální.“ (Anh)

„Spíše neměli. Chtěl jsem jít na obor, který bavil mě. Oni chtěli, abych byl doktor nebo právník. Volil jsem to, co mě baví a zajímá mě to.“ (Tuan)

„Jsem z Ústí, máme Německo hned za rohem, často jsme navštěvovali příbuzné v Německu, německy jsem vždycky uměla, takže jsem šla studovat, co mě baví a zároveň k tomu mám vztah.“ (Ngoc)

V případě respondentek Hai a Thanh měli rodiče při volbě oboru hlavní slovo. Prakticky neměli jinou volbu, než jít studovat to, co si přáli jejich rodiče. Rozhodnutí však nelitují a ve výsledku jsou za něj rády.

„Studuji ekonomii, přáli si, abych byla doktorka, ale nedokážu vykuchat ani rybu. Chtěla jsem studovat psychologii, ale to rodiče nechtěli dotovat, takže jsem šla na ekonomii. Doteď se humanitní vědy ve Vietnamu považují za vědy k ničemu – lepší je se specializovat.“ (Hai)

„Nakonec docela velký. Ale to hlavně kvůli tomu, že jsem sama moc nevěděla, kam jít. Rodiče už od malička chtěli, abychom se se sestrou orientovaly směrem k právu, medicíně nebo ekonomii. Že to hodně vydělá a budeme se mít dobře. Sestra na to moc neslyšela a šla studovat anglofonní studia. Já jsem přemýšlela o psychologii, ale nakonec jsem si podala přihlášku i na tu ekonomku, kde mě samotnou celkem zaujal mezinárodní obchod. Z toho rozhodnutí byli rodiče dost nadšení.“ (Thanh)

Obecně lze ale říci, že vietnamští rodiče o studium samotné a jeho detaily příliš zájmu nejeví. Důležitá pro ně především je skutečnost, aby jejich děti úspěšně dostudovali. Výjimkou je Thanh, kterou rodiče ve studiu velmi podporovali.

„Chtějí, abych dostudoval, protože to vede k určité prestiži a protože si myslí, že to vede k úspěšné budoucnosti. Jinak moc nepodporují a nemotivují.“ (Ngoc)

„Zájem je dost široký pojem, mají zájem, abych dostudovala a měla titul – to vede k více penězům, což ale není pravda, těžko to rodičům vysvětlím. Chci to

dostudovat, ale hodně se přemáhám a nejsem tak motivovaná jako na bakalářském studiu.“ (Hai)

„Ano, maj trochu zájem, ale nepamatuju si, že by mě někdy vyloženě nějak motivovali.“ (Ngoc)

„Rodiče viděli studium vždycky jako jednu z těch hlavních priorit a snažili se nás podporovat, abychom studovali, jak nejlíp to jen jde. Jak finančně, co se týká třeba soukromých škol, jazykových kurzů nebo zahraničních pobytů. Ale taky i psychicky, celý dětství se nám snažili dávat najevo, že je škola to nejdůležitější kromě zdraví.“ (Thanh)

Odpovědi respondentů se shodovaly s teoretickými poznatky – volba oboru byla především pragmatická, respondenti mířili k praktickému využití znalostí či získání prestižního a dobře placeného zaměstnání. Zásah rodičů do výběru oboru je zcela přirozený, jedná se o velký životní krok, je však rozdíl mezi tím, zda rodiče výběr oboru s potomky konzultují a tím, kdy jim direktivně obor vyberou sami, bez možnosti další diskuze.

Uplatnění

Vzdělávání na vysoké škole je kromě jiného přípravou pro budoucí profesní uplatnění, je bránou k získání kýženého zaměstnání. U respondentů jsem zjišťoval, jak vnímají stávající obor a do jaké míry se chtějí studovanému oboru věnovat. Nebo jestli je studium daného oboru baví, ale v budoucnu by svou pozornost raději zaměřili někam jinam.

„Mam za sebou gympl a pak jsem šel na VŠE, protože mě baví matika, nejsem moc sociální typ, takže se radši budu hrabat v číslech a tabulkách, navíc jsem při studiu začal pracovat v EY, takže v tuhle chvíli jsem spokojenej a určitě se chci pohybovat ve financích.“ (Cong)

„Na střední jsem doučoval angličtinu, takže to byla jedna z možností, co po střední dál. Není to ale zas tak perspektivní, chtěl jsem nákej technickej obor, ale na druhou stranu jsem byl otevřenej tomu, že obor změním, kdyby mě to nebavilo. Mam mimo práci koníček, kterej mi docela vynáší, takže jsem to tolik neřešil, každopádně jsem zůstal na ČVUT, úspěšně dostudoval, ale vyloženě se tomu nevěnuju, při hledání

práce zaměstnavatelé spíš hleděli na to, jestli ten mám ten papír, než z jakého oboru.“
(Tuan)

„Jednou jsem změnila obor, ten první mě tak nenaplňoval a nebylo to úplně to, co jsem si představovala, tak jsem zkusila soukromku a to bylo ono – hlavně z hlediska kontaktů. Vždycky jsem ale chtěla podnikat – mít vlastní kavárnu, ale HR mě baví a myslím, že by mi to chybělo.“ (Hai)

„Momentálně mám přerušené studium, věnuji se práci. Každopádně studium mě donutilo k prohloubení němčiny, která je pro moje zaměstnání stěžejní, takže i když jsem to zatím nedostudoval, určitě mi to do života něco dalo.“ (Ngoc)

„Zatím jsem 7 let v oboru a nijak nepředpokládám, že bych se do budoucna chtěl věnovat něčemu jinému, jediný co, tak bych se chtěl prosadit někde v zahraničí.“
(Anh)

„Přerušil jsem první rok na VŠE, nebavilo mě to. Teď jsem na MKPR na UK – baví mě to a hodlám to dokončit, chci mít papír, že něco umím, i když se v oboru už pohybuji, přece jenom když je to černý na bílém, tak je to lepší. Navíc z toho úsilí, který tomu věnuju teď, můžu profitovat celý život.“ (Trung)

Respondenti těžší z dobré volby oboru, která jejich budoucímu uplatnění dá určitý směr. Aktivně nad budoucností přemýšlí a přehodnocují dosavadní působení na škole. Hai a Trung změnilo studium, respektive školu, ale tato změna nese pozitivní výsledky, našli se ve studiu a rádi by v oboru pokračovali i profesně. Do vzdělávání vstupují jak z tlaku ze strany rodičů, tak kvůli osobním ambicím – získání titulu pro respondenty, potažmo jejich rodiče, představuje vyšší příjem. Zároveň se jejich vztah ke vzdělávání vyvíjí, původně do něj vstoupili z pragmatických důvodů, ale postupně je vzdělávání samotné začalo bavit.

Motivace ke studiu na vysoké škole

Respondenti byli dotazováni na jejich motivaci ke studiu na vysoké škole. Na rozdíl od výběru studia byly důvody ke studiu především pragmatické. Thanh měla vystudované všeobecné gymnázium, proto bylo studium na vysoké škole vcelku logickou volbou – dle dostupných údajů téměř všichni žáci gymnázií plánují studium na vysoké škole, a to už od 15–16 let (Scio, 2013, s. 8). Jiní respondenti si od

vysokoškolského studia slibovali hlavně lepší možnost budoucího uplatnění, vidinu lepší práce, či prosté získávání konexí a navazování kontaktů.

„Na školu jsem šel po gymplu hlavně kvůli lepší práci, a protože mě můj obor zajímá. Vždycky mě bavilo kreslit, malovat a cokoliv vytvářet, tak jsem šla studovat grafiku. Rodičům to nevadilo a spíš měli radost, že jsem vůbec něco šla studovat. Doufám, že po škole najdu lepší uplatnění v oboru.“ (Anh)

„Tak vzhledem k tomu, že jsem odstudovala gymnázium, tak jsem skoro neměla na výběr. Nevěděla jsem, co bych mohla dělat a VŠ mi dala zase víc prostoru a možností si najít tu užší oblast, na kterou bych se mohla zaměřit. A stalo se.“ (Thanh)

„Bakaláře jsem šla studovat kvůli rodičům i kvůli sobě – ze začátku jsem byla na VŠE, ale některé předměty mi přišly zbytečné, takže jsem tomu moc nedávala a vyrazili mě. Pak jsem chodila na Newton College – to mi dalo hodně, konexe i vědomosti. Teď jsem na ČZU – státní školy jsou hrozný oproti soukromému sektoru.“ (Hai)

„Chtěl jsem na VŠ do Prahy, jsem z malého města na západě Čech, kde umřel pes, takže jsem to bral i trochu jako útěk do většího města, který mi nabídne víc možností a příležitostí.“ (Tuan)

„Na vysokou jsem šel kvůli kontaktům a kvůli rodičům. Přerušil jsem první rok na VŠE – nebavilo mě to, teď jsem na MKPR na UK – baví mě to a hodlám dokončit.“ (Trung)

„VŠ je pro mě hlavně investice do vlastní budoucnosti, dokud jsem mladej, tak si chci rozšířit kvalifikaci, pak se chci naplno věnovat kariéře a vydělávání peněz samozřejmě.“ (Ngoc)

U respondentů převládal pragmatický přístup ke studiu na vysoké škole, nechtěli studovat pouze s vidinou titulu. Na studium nahlíží komplexněji – mají studium nejen jako studnici vědomostí a možnost získání prestižního zaměstnání, ale i jako dveře k novým příležitostem či možnost získání zajímavých kontaktů.

Očekávání od vysokoškolského studia

Respondenti měli různá očekávání týkající se jejich studia na vysoké škole. Očekávání se týkala především náročnosti a průběhu studia. Respondenti vesměs logicky očekávali náročnější studium, než na střední škole, očekávání se lišila spíše

v míře náročnosti. Příkladem je Hai. „Moc jsem neočekávala, že bych na vejšce měla nějaké problémy s prospěchem nebo tak, na základce a na střední jsem patřila mezi nejlepší studenty. Spíš jsem čekala, že toho bude hodně, všichni kolem mě strašili, že jedno zkouškový je jak celá maturita. Každopádně to nebylo tak hrozný, ale VŠE mě nebavila a Newton College je soukromka, takže někdo může říct, že to je jednodušší než na státní škole.“

Ngoc byl na realitu připraven, nicméně i tak jí očekávání neodpovídala – v tomto případě ale v pozitivním smyslu. „Navštívil jsem hodně veletrhů, dnů otevřených dveří a podobných akcí, takže jsem byl celkem připravenej a obeznámenej, do čeho jdu. Čekal jsem, že do nás na přednáškách a cvičeních budou nalejvat informace, ale úplně to tak nebylo, spíš to bylo tak, že nám spíš řekli, co si máme přečíst a pak jsme o tom na další hodině diskutovali. Informace jsem si musel dohledávat sám a řekl bych, že jsem se díky tomu naučil víc.“

Úplnou výjimkou byl Tuan, který v podstatě očekávání neměl. „Moc jsem toho neočekával, lidi kolem něco vyprávěli, ale já si vždycky radši udělám obrázek sám. Studium jsem bral tak, jak přicházelo a nějak moc jsem si s tím hlavu nedělal.“

Očekávání jsou ovlivněna okolím, které mnohdy situaci dramatizuje více, než je nutné, a také konkrétní školou, na kterou se student hlásí. Respondenti samozřejmě nevěděli, do čeho se pouští, takže očekávání doprovázel strach a obavy, nicméně negativně jsou hodnoceny pouze dílčí záležitosti a očekávání tedy ve velké míře naplněna nebyla.

Obavy z vysokoškolského studia

Před nástupem do vzdělávání panují určité obavy, které ovlivňují jak průběh studia, tak studijní výsledky a přístup k vzdělávání. U respondentů se objevovaly obavy z obsahu učiva a především z celkového úspěšného dokončení studia, které s sebou nese určité překážky, se kterými se student musí vypořádat.

„Největší můj strach před nástupem na vejšku byl, že mi nebudou stačit vědomosti ze střední a budu pozadu za ostatními. Nejvíc jsem se bála matematiky a moc dobře jsem věděla proč, na střední se lehce předměty propluje.“ (Thanh)

„Tak bylo tam víc věcí, než jsem vůbec začal studovat na vejšce, tak třeba toho, jestli se vůbec dostanu na nějakou VŠ, pak jestli mě to bude bavit, a když ne, tak co

řeknu rodičům? Pro ně by to byl ztracený čas a hned bych tím ze sebe udělal černou ovci rodiny. Pak nastoupil strach z toho, že třeba nedám nějakou zkoušku. A teď momentálně že nenapišu bakalářku, a že nedám státnice.“ (Trung)

„No nejvíc toho, že to nedám a budu muset jít pracovat rukama, obě mam totiž levý a jsem spíš kreativní typ.“ (Anh)

Obávali se i sociální stránky – přijme mě kolektiv? Jací budou vyučující? Skutečností, že by mohli být jediným Vietnamcem/Vietnamkou v kolektivu se příliš nezabývali, starosti měli s obecným přijetím. Toto trápilo Ngoca, spolužáci ho ale přijali a vede běžný studijní život. „Jak jsem říkal, tak nejsem moc sociální typ, chvíli mi trvá, než se sžiju s kolektivem, nerad se projevuj a to občas nemusí bejt někomu sympatický. Vždycky si ale najdu někoho, koho se držím.“

Ukázalo se, že se respondenti setkávali s obavami dvou rovin – úspěšné dokončení studia a sociálně-vztahová rovina. Tyto strasti reflektují větší zodpovědnost ve vztahu ke vzdělávání.

Hodnocení studia na vysoké škole

Studium na vysoké škole jako takové bylo obecně hodnocené pozitivně – především z hlediska získávání kontaktů, otevření nových možností, případně skutečnost, že je naučila logickému a kritickému myšlení. Negativně byl naopak vnímán systém českého školství, jež byl respondenty porovnáván se zkušenostmi ze stáží ze zahraničí.

„Skvěle, nebo minimálně dobře. Určitě jsem na VŠ třeba víc spokojená než na střední. Mám pocit, že mi to otevřelo oči i ohledně studia jako takového. Nikdo vás tu nenutí se nic učit, musíte prostě chtít sami. Zajímám se víc o věci, které se učím a studuju už jen to, co v podstatě chci.“ (Thanh)

„České školství nic moc, měla jsem možnost třikrát jet do zahraničí na výměnné stáže a je to úplně jiný přístup. Všechno je tam mnohem otevřenější, uvolněnější a jednodušší, český systém mi přijde, že je 20 let pozadu.“ (Anh)

„Studium mě bavilo, studoval jsem to, co jsem chtěl, takže kdyby ne, můžu si stěžovat jenom sám na sebe. Každopádně jsem na škole poznal hromadu zajímavých lidí, se kterými se vídám v podstatě dodnes.“ (Tuan)

„Pozitivně, má to své plusy a mínusy, nejsem rád za způsob školství, ale cením si toho, že vzdělání je zadarmo a většinou není nějak náročné. Na střední jsem míval nejlepší prospěch, na vejšce už tolik nevynikám, protože už se rodiče o známky tolik nestarají.“ (Trung)

„Tři roky bakaláře pro mne určitě byly velkým přínosem – hlavně konstruktivní myšlení, racionalizace, logičnost. Škoda, že nás nutí učit věci nazpaměť. Plus jsem vděčná za všechny ty lidi, které jsem tam potkala.“ (Hai)

„Skvěle, nebo minimálně dobře. Určitě jsem na vejšce třeba víc spokojená než na střední. Mám pocit, že mi to otevřelo oči i ohledně studia jako takového. Nikdo vás tu nenutí se nic učit, musíte prostě chtít sami. Zajímám se víc o věci, které se učím a studuju už jen to, co v podstatě chci.“ (Thanh)

Respondenti ve velké míře srovnávali studium na vysoké škole se studiem na střední, které bylo hodnoceno spíše negativně. Oproti střední škole si mohli vybrat to, co je baví a v čem se chtějí realizovat, pochvalovali si velkou míru autonomie a individuální přístup. Případné neúspěchy kladli za vinu sobě, což do určité míry lze pokládat za důsledek trestání špatného prospěchu ze strany rodičů. Respondenti byli premianti, nebo měli velmi dobrý prospěch, který se na vysoké škole zhoršil – ať už právě vinou větší volnosti při studiu, sníženému zájmu rodičů o studium, případně zvýšené náročnosti studia oproti střední škole.

Práce

V tomto pododdíle jsem zjišťoval, zda respondenti pracují při studiu, případně jestli již ve svém oboru pracují.

„Jsem freelancer v oblasti online marketingu, tvorby webů, e-shopů a promo videí. Do budoucna chci podnikat, nejspíš bych založil reklamní agenturu.“ (Trung)

„Ano, zatím se mi občasně daří najít brigádu v oboru a taky hodně stáží v oboru. Snad něco stálejšího najdu, ale není to tolik o tom, jakou školu vystuduju, spíš jestli vyvinu nějakou extra aktivitu.“ (Anh)

„Při studiu jsem pracoval a nyní pokračuji i po studiu. Ve správě nemovitostí v zahraniční firmě. Zároveň mám projekty, které by mě mohly v budoucnu živit.“ (Tuan)

„Do konce dubna jsem pracoval v auditu v EY, což je společnost, která poskytuje auditorské, daňové a poradenské služby. Nyní se učím ve finančním poradenství, čemuž se do budoucna chci věnovat.“ (Cong)

„Ano – HR v Alze a ještě pro rodiče. V HR pracuji 5 let, prošla jsem si jak nábořem, tak administrativou a mám kam směřovat. Určitě bych nechtěla dělat mzdovku nebo na učtárně. Svému oboru rozumím víceméně dobře.“ (Hai)

„Momentálně pracuji v podnikovém akcelérátoru, který spadá pod VŠE jako Marketing a PR stážistka. Chtěla bych se zaměřit zejména na udržitelnost a oblast společenské odpovědnosti. Ráda bych jednou pracovala třeba jako CSR manažerka – analyzovala a hledala řešení pro dopady společnosti na životní prostředí. Zároveň si držím pořádek v hlavě otevření svého vlastního podniku.“ (Thanh)

Všichni respondenti momentálně mají stálé či občasné práce a stáže, které se pohybují v oborech, které studují. Kromě Trung a Anh, kteří oba pracují jako „freelancer“, respektive mají občasné brigády ve svém oboru, mají všichni stálé zaměstnání, ať už na zkrácený nebo plný úvazek. Respondenti tedy zůstávají i po skončení sekundárního vzdělávání velmi aktivní, paralelně se věnují několika aktivitám – ať už je to práce (jak na hlavní pracovní poměr, tak i formou spolupráce jako OSVČ), brigáda, vlastní projekty či prostá výpomoc rodičům a v neposlední řadě studium.

3.7.2 Překážky a bariéry v účasti na vzdělávání

V tomto oddíle se těmto věnuji překážkám a bariérám, se kterými se mohli Vietnamci druhé generace v České republice setkat. Předmětem dotazování bylo, jak se respondenti, respektive jejich rodiče, vypořádali s jazykovou bariérou, jaký byl přístup spolužáků, a jak s nimi jednali pedagogové – ať už na základní, střední nebo vysoké škole. V neposlední řadě jsem se věnoval otázce stereotypů.

Přístup spolužáků a pedagogů

Jednání a přístup spolužáků a pedagogů má bezesporu stěžejní význam v otázce vnímání vzdělávání. V otázce druhé generace Vietnamců v České republice jsem se setkal především s konfliktem – vietnamská rodina vs. česká škola. Zajímalo

mne, zda se rodiče s respondenty učili, jak je vnímaly české děti a zda se setkali s odlišným přístupem ze strany pedagogů.

Ze strany spolužáků se všichni mí respondenti, vyjma Trunga, setkali s víceméně pozitivním přístupem. Nijak nepocítovali fakt, že by nebyli ostatními dětmi přijati do kolektivu.

„Spolužáci mě brali úplně normálně, byl jsem v podstatě jeden z nich, nikdy jsem se necítil, že bych stál mimo kolektiv. Občas mi přišlo, že právě protože jsem jiná, mě někteří berou spíš. Každý chtěl kamarádit s tou Vietnamkou.“ (Anh)

„V podstatě jo, hodně mi pomohlo, že jsem měl kamaráda Rusáka, takže to bylo o něco jednodušší, když už jsem byl `ten jinej`, tak aspoň jsem v tom nebyl sám.“ (Tuan)

„Na základní škole ne, byl jsem mimo a moc kamarádů jsem neměl. Nejhorší bylo, že jsem nechápal, proč jsem vlastně nezapadal. Na střední se to změnilo a bylo to v pohodě a o vejšce ani nemluví.“ (Trung)

„U nás ve třídě to nebylo nikdy moc znát, na základce mě moc neosočovali. Vždy jsem si našla někoho k sobě, s kým se cítila dobře. Rodiče mě vedli k cílevědomosti, což se neslučovalo s mou generací, která si chce hlavně užívat.“ (Hai)

Učitelé fakt, že respondenti jsou Vietnamci, naprosto přehlíželi – jak uvedli Cong, Trung a Tuan. Pokud na etnický původ přeci jen přišla řeč, většinou šlo o zvědavost a zájem o vietnamskou společnost a kulturu nebo maximálně občasné vtípky, se kterými se setkala Thanh. Hai a Ngoc se setkali s určitými ústupky, především skrze jazykovou bariéru. Jinak tomu bylo na vysoké škole, kde se ani jeden respondent nesetkal s jediným dotazem nebo poznámkou na jejich původ.

„Jak kdo. Ale většina to neřešila, nebo spíš byla přátelská a zajímala se. Chtěli se třeba dozvědět o vietnamské kultuře něco víc. Někteří učitelé se ale snažili zase vtípkovat, a když došlo na mě, tak většinou využili mého původu.“ (Thanh)

„Brali mě úplně stejně jako ostatní, neměl jsem kvůli tomu, že jsem Vietnamka žádné ústupky. Byla jsem prostě na stejné úrovni jako ostatní.“ (Anh)

„Na základce jsem měla jisté úlevy – neměl se se mnou kdo učit češtinu, měla jsem i doučování, ale to mi nepomohlo, protože gramatiku nezvládám doteď (smích). Na střední se to dost otočilo, byla jsem brána jako normální student. Na vysoké škole

se s tím víceméně nesetkávám. Česká komunita si víceméně zvykla, že Vietnamci umí plynule česky.“ (Hai)

„Většinou pozitivně, byl jsem přece jenom ten hodnej Vietnamec, co moc nemluvil, takže mě povětšinou přehlíželi.“ (Ngoc)

Stereotypy a předsudky

Baranková (2013, s. 13–14) s odkazem na několik autorů uvádí, že stereotyp je ve zkratce představa o věcech, jedincích nebo skupinách s tím, že tyto představy platí o všech jedincích, patřících k dané skupině nebo třídě jevů. Tyto představy jsou chápány v negativním smyslu. Předsudek je na druhou stranu chápán i ve smyslu dobrém.

Osobně jsem se setkal se stereotypy i předsudky, jmenovitě šlo o narážky na jiný vzhled a barvu kůže. Fakt, že všichni Asiati musí být chytrí a umět matematiku, případně že všichni Vietnamci vlastní nebo provozují obchod s potravinami či padělaným zbožím. V neposlední řadě šlo o stereotypy, že Asiaté jedí psy, kočky a jiná domácí zvířata. Doptával jsem se na tyto a jiné stereotypy, zda se s nimi respondenti setkali a na jaké bázi.

Obecně lze z výpovědí respondentů soudit, že stereotypy stále přetrvávají, nicméně jsou méně a méně časté. Ve většině se respondenti snažili poznámky přehlížet.

„Ve škole jsem se cítila hodně dobře, až na občasné poznámky na můj původ. Na základce to byly narážky na vzhled, na střední nikdo nic a teď na veřejce si všichni myslí, že pěstuju trávu.“ (Anh)

„Tak určitě se dostalo na různé vtípky o Vietnamu nebo o žluté pleti mezi kamarády, já si to ale osobně nikdy nebrala, teda co pamatuju. Nestalo se mi nikdy nic extrémního. Co se mi ale stává do teď, je zkomolení jména učiteli – naučila jsem se už sama od sebe přihlásit po tom, co učitelé udělají větší pomlku, a já vim, že má přijít na mě.“ (Thanh)

„Že jíme psy, klasika. Všichni Asiati jsou stejní, s tím se setkávám doteď. Momentálně mě nic nenapadá, jsem v dlouhodobě v komunitách lidí, kteří berou cizince jako přínos.“ (Hai)

„Dříve jsem se setkával snad se vším, že jsem čingcong, t'aman, pořád se mě někdo ptal, jestli rodiče maj večerku a pokud ne, tak určitě prodávaj drogy. Sem tam se mě ptali, jestli doma jíme psy. Narážky na to, že jsem žlutej, jsem slýchával pořád. Snažil jsem se to neřešit. To bylo na základce a na střední, na vejšce jsem nic takovýho snad nezaznamenal.“ (Ngoc)

„Doteď se setkávám skoro výhradně jen s tím, že jsem chytrý, protože jsem Vietnamec, přestože mě ti lidé vůbec neznají.“ (Trung)

„Moc jich nebylo. Spíš občas narážky ze srandy na padělané oblečení, věci.“ (Tuan)

Zajímavá byla skutečnost, že se Cong dle jeho výpovědi se stereotypy příliš nesetkával.

„Co si pamatuju, tak jsem se se stereotypy nesetkal. Možná někdo někdy něco utrousil, ale nikdy jsem to nebral špatně, jsem hrdý na to, že jsem Vietnamec.“ (Cong)

Na vysoké škole se respondenti se stereotypy výhradně nesetkávali a pokud ano, tak šlo o „nemotorné“ poznámky. V každém případě kvůli intenzitě a formě stereotypů nelze hovořit o zásadní bariéře ve vysokoškolském studiu.

Jazyková bariéra

Co se týče jazyka, zajímalo mne, jakým jazykem mluví doma s rodiči, potažmo sourozenci a jestli vůbec umí vietnamsky a jak dobře. Doptával jsem se, kde a jak se naučili česky, případně zda s tím měli problémy.

„Umím rádoby vietnamsky, dorozumím se, ale těžší slova mi dělají problém. Psaní vůbec, jsem rád, že něco vyblekotám. Naučit se česky pro mě nebyl problém, co vím, tak mě vždycky jazyky pak bavily. Doma s rodiči mluvím tak napůl – rodiče na mě vietnamsky, já na ně česky, občas vietnamsky.“ (Tuan)

„Ano, už od malička, ale spíše jen mluvit – rodiče mě psát a číst neučili (ale trochu to zvládnou). Naučit se česky? Myslím si, že to pro mě problém nebyl. Od malička jsem byla u tety, která na mě mluvila česky a doma na mě rodiče mluvili vždycky vietnamsky, se ségrou ale mluvím česky. Takže jsem mluvila od malička oběma jazyky, česky umím každopádně o dost lépe.“ (Thanh)

„Vietnamsky moc neumím, chtěla bych umět líp. S rodiči doma mluvíme vietnamsky, ale česky jsem se naučila bez problémů.“ (Anh)

„Umím – slovem na C1, jinak dokážu spoustu věcí napsat, ale bez znaků. Měla jsem českou chůvu, takže jsem se česky naučila hned. Doma to máme půl na půl – s bráchou mluvím česky, s rodiči víceméně vietnamsky, ale používáme české výrazy, pro které není vietnamský ekvivalent.“

„Vietnamsky umím málo, což mě dost mrzí, ale zase na druhou stranu na tom nijak aktivně nepracuji, takže si nemůžu stěžovat. Naučit se česky pro mě byl docela problém, neměl jsem českou tetu. Každopádně doma mluvíme takovým mixem češtiny a vietnamštiny.“ (Ngoc)

Žádný z respondentů neměl větší problémy naučit se česky a vietnamštinu ovládá každý z nich, ovšem neovládají ji zdaleka tak dobře jako češtinu. S rodiči respondenti mluví jakýmsi kumulem jazyků, pokud neznají vietnamský výraz, použijí český. Se svými sourozenci mluví jen česky. Tuan se svými rodiči komunikuje většinou česky, občas vietnamsky, rodiče k němu naopak mluví jen vietnamsky. Pšanou vietnamštinu ovládá pouze Hai, která si ani tak není jistá v gramatice a užívání znaků. Naučit se český jazyk žádnému respondentu nedělalo větší problém, vyjma Ngoca.

3.7.3 Začlenění do české společnosti

V této podkapitole se věnuji tomu, jak se druhá generace začlenila do české společnosti. Jak je uvedeno v kapitole č. 2, druhá generace má začlenění do majoritní společnosti zásadně jednodušší, než generace první, nicméně je první generací vychovávána a tedy značně ovlivňována. Identifikoval jsem několik společných faktorů, které mají vliv na integraci Vietnamců druhé generace.

Vietnamská komunita

S respondenty jsem probíral téma vietnamské komunity, která je v České republice silně zastoupena. Dotazoval jsem se, zda respondenti slaví nějaké vietnamské svátky a jestli dodržují nějaké tradiční zvyky. Dále mne zajímalo, jestli se jako vietnamská komunita nějakým způsobem scházejí a zda se vůbec přátelí či žijí spíše s Vietnamci nebo s Čechy. V neposlední řadě jsme se dotkli otázky hrdosti na svůj původ a také jestli měli českou přezdívku a pokud ano, tak zda ji stále užívají –

většina vietnamských dětí dostává vedle svého vietnamského jména i jméno české, z důvodu lepší výslovnosti.

Vietnamské svátky respondenti buď neslaví, nebo slaví především lunární nový rok, nositelem tradic zůstali jejich rodiče a respondenti sami příliš neparticipují, jako v případě Tuana a Trunga, kteří neslaví vůbec.

„Lunární nový rok, uctíváme zemřelé. Hodně na tom participují, ale obstarává tyto zvyky žena.“ (Hai)

„My slavíme už jenom Tet (Vietnamský nový rok), ničeho jiného se nezúčastňujeme.“ (Anh)

„Já už se vietnamských oslav moc nezúčastňuji, ale rodiče ano. S přítelkyní slavíme české svátky, jako Vánoce a tak.“ (Tuan)

„Slavíme pouze lunární nový rok.“ (Thanh)

Respondenti se setkání vietnamské komunity již neúčastní. Přiznali ale, že jako děti na tato setkání s rodiči chodili, nicméně nyní na nich participují pouze jejich rodiče – rodiče Anh dokonce velmi neaktivně a zřídka kdy. Hai a Thanh se setkání vietnamské komunity se svými rodinami účastní dodnes.

„Rodiče čas od času navštíví nějakou akci, jen občas. Nezapojují se do toho moc aktivně.“ (Anh)

„No, určitě se scházíme v Teplicích. Pravidelně je pořádán Nový rok, MDŽ, Den dětí. Tady v Praze a ve větších krajních městech se Vietnamci schází častěji. V krajských městech se schází lidi – když jsi z Hanoje, tak se schází lidi z Hanoje. Taky tu je svaz vietnamských studentů – ti pořádají různé aktivity.“ (Hai)

„Mám pár vietnamských kamarádů, ale s rodiči se jinak účastníme různých oslav Nového roku, dnu dětí, narozeninových nebo svatebních oslav. Pronajme se kvůli tomu třeba i celý kulturní dům.“ (Thanh)

Vedle svého občanského vietnamského jména, měli všichni respondenti i českou přezdívku, navíc ji užívají dodnes, vyjma Anh, která zároveň uvedla, že není příliš hrdá na to, že je Vietnamka. Hrdost na svou etnickou identitu jinak pocítují všichni respondenti.

„Ano jsem hrdý na to, že jsem Vietnavec, myslím, že mi to občas i ulehčuje život. České jméno mám a používám ho dodnes, vietnamským jménem mě oslovuje

jenom rodina, případně kamarádi ze srandy. Mezi mými kamarády převažují spíš Češi, ale mám i dost Vietnamských kamarádů.“ (Tuan)

„Momentálně se přátelím jenom s Čechy. Dříve jsem měla i vietnamské kamarády, ale to opadlo... Veronika – na základce. Říká mi tak mamka a chůva, doktorky a učitelky. Na střední mi říkali Sunny a bývalí spolužáci mi tak říkají doted'. Teď používám jenom Hai. Jsem ročník 95, v té době bylo obvyklé dávat české přezdívky vietnamským dětem. Mám ráda jméno Veronika, ale nepoužívám jej, protože mi umřel strejda, kterej mi to jméno dal. Ale doma mi tak říkají.“ (Hai)

„Rodiče se logicky scházejí spíš s Vietnamci, já mam zas víc českých kamarádů. České jméno užívám dodnes, nebo spíš moji kamarádi. Doma na mě volají Ngoc. Jinak jsme ale hrdý na to, že jsem Vietnamec.“ (Ngoc)

„Nechápu, jak národnostní příslušnost se pojí s hrdostí. Jinak se kamarádím jak s Čechy, tak Vietnamci.“ (Trung)

Život ve Vietnamu

V otázce začlenění do majoritní české společnosti a životem v ČR souvisí i život ve Vietnamu. Dotazoval jsem se respondentů, jestli vůbec přemýšlí o životě ve Vietnamu a pokud ano, tak jestli by si ho uměli reálně představit. Zároveň jsem se zajímal, jestli zvažují i život mimo Českou republiku.

„Ráda se tam vracím, byla jsem tam dvakrát. Mám přítele Čecha – ten mi navrhl, až budeme mít děti, že bychom se mohli přestěhovat na 2-3 roky do Vietnamu, aby se děti naučili kultuře a jazyku. Určitě bych tam ale nežila natrvalo... Určitě, hodně cestuju, ještě jsem si nevybrala destinaci. Mám ráda moře, ale nechci u něj bydlet. ČR mi vyhovuje, že se tu nic neděje a nemusím nic řešit.“ (Hai)

„Ani ne, nedokážu si to moc představit. Díky svému koníčku hodně cestuju, takže myšlenky o životě v zahraničí mě napadají celkem často, ale nedokázal bych se rozhodnout kde.“ (Tuan)

„O životě ve Vietnamu přemýšlím dost, ale určitě bych tam žít nechtěla. Chtěla bych do zahraničí, v ČR se mi moc nelíbí.“ (Anh)

Ve většině případů respondenti nad „návratem“ do Vietnamu nepřemýšlí, a pokud ano, tak nad ním doposud reálně neuvažují, vyjma Hai. O stěhování do úplně

jiné země, ač bez konkrétní cílové destinace, přemýšlí všichni respondenti, kromě Conga, který je zde v ČR spokojený.

Mezigenerační vztahy

V tomto pododdílu jsem zjišťoval, jaké mají respondenti mezigenerační vztahy. Ty mohou být mnohdy komplikované, kdy vietnamské děti již přejímají české, potažmo evropské hodnoty, především individualismus, který není ze strany rodičů zcela pochopen. Vietnam vnímají jako zemi svých předků, kde mají kořeny a cítí k ní určitou loajalitu, nicméně jako svůj domov považují spíše Českou republiku (Kušniráková, Plačková a Van Anh, 2013, s. 23–24).

„Velmi dobré, ale určitý rozpor tam je. Přijeli do ČR bez ničeho a vybudovali tady úspěšný život pro ně i pro nás (další generaci). My už to máme jednodušší a nemusíme stát ve stánkách a prodávat zboží jako museli oni.“ (Tuan)

„Těžká otázka... Ráda bych řekla, že dobré, ale určitě tomu tak není. Určitě nemáme kamarádský vztah jako v českých rodinách. Mí rodiče jsou rasisti, taky proto nemáme tak dobré vztahy. Ve Vietnamu se to hodně posunulo, ale tím že tady jsou odříznuti od společnosti ve Vietnamu, tak uznávají jiné hodnoty, které se snaží předat na mně.“ (Hai)

„Chladné, ale asi se máme rádi a vždycky se na ně můžu spolehnout. O vztazích se doma moc nebavíme. Jinak mám ohromný respekt, že dokáží podnikat v úplně cizí zemi a orientovat se tu i navzdory jazykové bariéře.“ (Anh)

„Momentálně už lepší, ale celkově jsme si byli vždycky blízký. Dřív mi to akorát připadalo takové napjatější. Jako dítě jsem to brala dost osobně, že dokážou jenom nadávat a zakazovat mi věci. Později jsem postupně začala chápat, proč to dělali a sami jsou teď mnohem benevolentnější a chápavější. Rodiče jsou dost pracovití a od té doby co přijeli, se snad ani nezastavili. Na dovolené moc nejezdí a pracují každý den. Jsou zároveň celkem uzavření k české společnosti a tráví raději čas mezi vietnamskou komunitou. Dalším rozdílem může být i pouhý názor na randění dětí během dospívání nebo jejich postoj ke studiu. Co se týká problémů, tak je to určitě jazyková bariéra, a to doposud. V pozdějším věku se přece jenom učí jazyk hůře, ale je to asi hlavně i o motivaci a odhodlání. Rodiče pravděpodobně hodně brzy zjistili, že si poradí i jen se základy a víc už se nesnažili.“ (Thanh)

„Kdysi to mezi námi bylo hodně napjaté, ale teď už je to bezproblémové. Pochopil jsem, s čím se museli potýkat, když sem přišli.“ (Ngoc)

„Špatné, nerozumíme si a nechápeme se, vyrůstali v jiném světě, vyznávají jiné hodnoty. Navíc je tu fakt, že jsem jako prostřední dítě měl nejméně pozornosti, což vedlo k mnohem vyšší nezávislosti a vlivu vietnamské kultury na mě, sourozenci jsou mnohem poznamenější.“ (Trung)

Vztahy s rodiči jako výborné nebo velmi dobré hodnotili pouze Tuan a Cong. Hai, Anh, Thanh a Ngoc je vnímají vcelku komplikovaně, ale víceméně je hodnotí pozitivně. Trung bohužel se svými rodiči nevychází vůbec.

Volný čas

Na začlenění do české společnosti má jistě vliv i trávení volného času. Zajímal jsem se, jak vůbec respondenti trávili svůj volný čas, zda jej opravdu využívali ke studiu či pomáhání rodičům v práci, nebo se naopak účastnili volnočasových kroužků. V poslední řadě jsem zjišťoval, zda navštěvovali školní družinu nebo případně měli českou chůvu.

„Chodila jsem jak do družiny, tak jsem měla i tetu do 7 let. Měla jsem těch chův více, občas se vídám s tou poslední, kterou jsem měla. Do 4. třídy jsem měla koníčky, chodila jsem tancovat. Poté jsem přestoupila na gympl. Rodiče chtěli, abych na něj šla, chtěli, abych to zvládla a abych byla premiantka, takže mi kroužky zatrhlí a musela jsem se věnovat škole a pomáhat rodičům v obchodě.“ (Hai)

„Jako malej školní družina, poté česká babička. Čas jsem trávil doma u počítače či televize, s přáteli venku a chodil jsem na klavír a kroužky angličtiny. A pak klasicky domácí práce či učení.“ (Ngoc)

„Měl jsem českou tetu, se kterou se vídám dodnes. Jinak jsem hodně rodičům pomáhal ve večerce.“ (Cong)

„Rodiče byli celý dny v práci, takže jsem ve volném čase chodila často ven s kamarády, nebo jsem chodila třeba na kroužky zpěvu, později i tancovat a na kurzy angličtiny. Během studií na VŠ jsem se k tanci vrátila, ale to už jinýho žánru. K tetě jsem chodila už od malička, téměř od narození, a to hlavně i z toho důvodu, abych se dobře naučila češtinu a vyrůstala zároveň v českém prostředí. Trávila jsem u ní nejvíce času hlavně během základní školy, ale do družiny jsem chodila taky. Vzhledem k

tomu, že rodiče neuměli moc dobře česky, teta mi obstarávala všechny potřebné záležitosti do školy, ale i doktory, a zastupovala mě vlastně všude, kde to bylo potřeba.“ (Thanh)

„U počítače, hrál jsem hry a rád jsem tančil standardní tance na střední škole. Do toho jsem chodil na šachový kroužek. Měl jsem jak českou babičku, tak jsem zároveň chodil do družiny.“ (Trung)

„Měl jsem dost koníčků. Většinou to byl fotbal, break-dance, doučování angličtiny a pak gaming. Měl jsem chůvu – `babičku`, která se o nás starala celkem dlouho.“ (Tuan)

„U počítače, občas venku s českými kamarády. Na školce jsem měla českou chůvu, na základce jsem pak chodila do družiny.“ (Anh)

Domácím pracím, vypomáhání rodičům či studiem svůj volný čas vyplňovali Hai, Ngoc a Cong. Zbytek respondentů se věnoval běžným volnočasovým aktivitám, především svůj čas trávili hraním počítačových her či docházením do sportovních a uměleckých kroužků. České „babičky“ a školní družina jsou mezi vietnamskými dětmi naprosto běžnou záležitostí, jak jsem se mohl přesvědčit z odpovědí respondentů.

4 Diskuze

Výzkumné šetření bylo provedeno tak, abych dokázal podchytit vnímání respondentů jejich dosavadního vzdělávání v českém školním systému. Cítil jsem nejen na názor na vzdělávání samotné, ale věnoval jsem pozornost všem faktorům, které vzdělávání a následný pohled na něj nejvíce ovlivnily – rodina, volný čas, přístup vrstevníků i vyučujících. Věnoval jsem se i otázce překážek a bariér, se kterými se mohli respondenti setkat. V této kapitole porovnám výsledky výzkumného šetření se získanými teoretickými poznatky, které jsou sepsány v prvních kapitolách.

Z provedeného výzkumného šetření formou rozhovorů s vybranými respondenty – vysokoškolskými studenty vietnamské národnostní menšiny na vysokých školách v ČR vyplynulo, že si na české vysoké školství nemají důvod stěžovat, a to ani co se týče případných projevů rasizmu či xenofobie, ani co se týče přístupu k Vietnamcům coby národnostní menšině ze strany spolužáků a pedagogů. Českou veřejností mohou být Vietnamci považováni za uzavřenou komunitu a v reálu tomu tak zřejmě je, i když druhá generace Vietnamců, která v ČR vyrůstá či se zde již narodila, se řadí sama již spíše k české národnosti než k vietnamské národnostní menšině.

Jak uvádějí prováděné výzkumy, Vietnamci Čechům nevadí, jsou považováni zejména za obchodníky, ale málokdo má s nějakým příslušníkem vietnamské národnosti z řad Čechů nějaký bližší přátelský vztah. Častým názorem Čechů je srovnání vietnamské národnostní menšiny např. s Romy, kdy k Vietnamcům mají etničtí Češi ve většině případů neutrální vztah. Vietnamská národnostní menšina je považována za ctižádostivé, trpělivé, pokorné, skromné a vstřícné lidi, ale také za uzavřenou komunitu (Slezáková, 2005, s. 396).

V prvních kapitolách jsem zmiňoval jazykové a kulturní překážky, které souvisí s etnickou identitou a nastínil téma krize identity. Respondenti, zástupci druhé generace, sami sebe začleňují spíše do majoritní české společnosti. Neslaví tradiční vietnamské svátky ani se aktivněji neseťkávají s vietnamskou komunitou, vyjma *Tết Nguyên Đán*, neboli Vietnamského nového roku. Co se týče přátel, tak i když se sami stýkají především s etnickými Čechy, nevolí tak záměrně, aby se vyhnuli vietnamské komunitě. Respondenti se téměř nepotýkali s problémy týkajícími se jazykové bariéry, z toho důvodu, že se v ČR již narodili a od malička byli ve styku se zástupci české

společnosti. Respondenti hovoří plyně česky. Vietnamský jazyk užívají velice zřídka, navíc ji ovládají ve většině případů pouze slovem a to jen pouze když hovoří s rodiči, případně prarodiči, a i tak užívají množství českých výrazů, ke kterým není vietnamský ekvivalent, nebo jej jednoduše nahradili českým. Se svými sourozenci mluví výhradně česky.

Ve většině případů, stejně jako uvádí dostupná literatura, byli respondenti vychováni českými chůvami, se kterými se stýkají dodnes. Případně od útlého věku navštěvovali mateřskou školu, později školní družinu, které jim výrazně napomohly v překonání jazykové bariéry a začlenění do české společnosti. Dostupná literatura navíc hovoří o faktu, že se Vietnamci druhé generace cítí být více Čechy. S tímto jsou také výpovědi v souladu, žádný z respondentů by si neuměl představit dlouhodobě život ve Vietnamu. Zároveň většina z nich dodnes používá vedle svého občanského vietnamského jména i jméno české, což je v rozporu s dostupnými poznatky z literatury. Součástí etnické identity jsou zvyky a tradice. Ty však respondenti aktivně téměř neslaví, participují na nich jen za účasti svých rodičů nebo vůbec. Literatura hovoří o přejímání evropské, respektive české kultury, zvyků a tradic. Respondenti uvedli, že slaví Vánoce, případně se svými partnery 1. máj a jiné české svátky.

Nepotvrzuje se však poznatek, že Vietnamci se snaží občas zapírat svou etnickou identitu, že se za ni mnohdy i stydí. Každý z mých respondentů uvedl, že je sice hrdý na svůj původ, ale na druhou stranu se cítí být více Čechem.

Literatura uvádí, že rodiče na své děti vyvíjejí velký tlak, co se týče studijních výsledků, na selhání dítěte je pohlíženo jako na selhání rodiny. Na své děti uplatňují autoritativní styl výchovy, o čemž jsme se mohli přesvědčit v případě špatného prospěchu – ten je rodiči vnímán velmi negativně a po něm následovaly tresty a zákazy. Druhá generace Vietnamců vnímá vzdělání podobně jako české děti, respondenti nejsou tak ambiciózní, ale zároveň oceňují styl, kterým byli vychováni, těžší z něj dodnes.

Hodnoty, které respondenti přejímají od rodiny a hodnoty majoritní společnosti, bývají často zdrojem mezigeneračních konfliktů, z odpovědí plyne, že mezigenerační vztahy jsou mnohdy komplikované, až negativní – autoři mluví o hodnotových a názorových rozporech, z důvodu lepší schopnosti druhé generace se integrovat do majoritní společnosti. Pokud bych měl provázat druhou generaci

s Hofstedeho pojetím hodnot, jeho hodnoty ohledně jednotlivých dimenzí dle odpovědí respondentů platí, pokud se jedná o jejich rodiče. Druhá generace přejímá evropský individualismus, zároveň není v takové míře vázána na historii a tradice, což ale neplatí ani o první generaci, která zvyky a tradice již také příliš nedodrжуje. Podle Inglehartova pojetí hodnot je druhá generace také blíže českým hodnotám, která směřuje spíše k sekulárně-rationálním (individualismus, nezávislost, svoboda), než těm tradičním.

Vliv konfuciánské kultury je patrný v přístupu vietnamské společnosti ke vzdělání. Toto potvrdili i respondenti, kdy museli velkou část svého volného času věnovat buď práci, nebo studiu i v útlém věku.

V předešlých kapitolách jsem zmínil skutečnost, že vietnamská společnost příliš neuznává humanitní vědy a spíše preferuje technické obory, případně medicínu nebo práva. Rodiče měli, jako i v jiných záležitostech, v otázce výběru vysoké školy velký vliv, v některých případech až zásadní.

Druhá generace se nemusela potýkat s překážkami a problémy, které byla nucena překonávat generace první. Respondenti identifikovali hlavně jazykovou a kulturní bariéru, celkovou nezkušenost či nedostatek financí. Pociťují potřebu rodičů předávat jejich hodnoty, ale zároveň s nimi nejsou v souladu, což vede ke konfliktům a pocitům nepochopení. Téma vzdělávání druhé generace migrantů v ČR není příliš odbornou literaturou prozkoumáno. V ČR v podstatě neexistují spolehlivé statistiky, kolik tu žije Vietnamců druhé generace, mnoho z nich má již české občanství a je tedy obtížné tato data podchytit. Při výběru respondentů jsem neměl větší problémy respondenty získat, díky okruhu svých známých. Skupina možných respondentů však byla velice úzká a víceméně homogenní. Pro další výzkum by mohlo být vhodné zaměřit se na tzv. 1,5. generaci, či přímo na generaci první nebo případně na generaci třetí, jež by mohl odhalit více souvislostí. Doporučuji kvalitativní výzkum, který umožní se do tématu ponořit více do hloubky. V tématice vzdělávání vztahované k problematice migrantů, případně jejich další generacím, se genderové rozdíly příliš neprojevíly, případně pouze ve výběru oboru.

5 Závěr

Jak vyplývá také z teoretické části této práce, v ČR vyrůstá plně integrovaná druhá generace Vietnamců. Mnozí z nich mají již české státní občanství, řada z nich vystudovala v ČR střední a vysokou školu a začleňuje se do naší společnosti. Většina vietnamských občanů v ČR samostatně podniká, ale také pracuje v zaměstnaneckém poměru. Českou společností je vietnamská menšina vnímána vesměs kladně, a to jak po pracovní stránce, tak po stránce svého nekonfliktního chování a vystupování. Většina Čechů s nimi nemá ani dobrou ani špatnou osobní zkušenost.

Vietnamští studenti jsou vysokoškolskými pedagogy vnímáni jako studenti cílevědomí, se snahou učit se, studovat, mít dobré studijní výsledky.

Dílním cílem této práce bylo poskytnout přehled o vietnamské menšině z hlediska historie, a to zejména v souvislosti se vzděláním a vzděláváním druhé generace Vietnamců na českých vysokých školách. V úvodní části jsem se tedy věnoval Vietnamcům jako národnostní menšině v ČR, kdy jsem nejprve obecně představil vietnamskou komunitu v ČR, historii migrace Vietnamců a česko-vietnamských vztahů. Dále jsem hovořil o vnímání Vietnamců českou společností a zmínil uváděné statistiky o jejich počtu v ČR. Nutné bylo vymezit samotný pojem národnostní menšina a stručně představit vietnamskou kulturu.

Následně jsem se věnoval otázkám etnické identity a hodnot Vietnamců, kdy jsem představil zvyky a tradice. Tématu hodnot jsem věnoval pozornost i nadále – snažil jsem se o identifikaci a následné porovnání českých a vietnamských hodnot v rámci Hofstedeho a Inglehartovo pojetí.

Poněkud obecněji jsem představil konfucianismus a jeho dopad na vývoj vietnamské kultury a pohled Vietnamců na vzdělávání.

Představil jsem vietnamské dítě na české škole a dle dostupné literatury přiblížil jeho vnímání a účast v českém vzdělávacím systému. Zmínil jsem české chůvy, tzv. „babičky“ či „tety“, které jsou nedílnou součástí integrace vietnamských dětí do české společnosti.

Velkou pozornost jsem věnoval tématu druhé generace, přiblížil tento pojem a vztáhl jej na vietnamskou menšinu. Přiblížil jsem rozdíly mezi první a druhou generací z hlediska chování, hodnot a integrace do majoritní společnosti. Ve stejné kapitole jsem také hovořil o účasti druhé generace na vzdělávání a také o přístupu k němu.

V rámci provedeného kvalitativního výzkumného šetření byla provedena reflexe zkušeností druhé generace Vietnamců v ČR na vzdělávání na vysokých školách.

Hlavní kapitolou bylo výzkumné šetření provedené formou polostrukturovaných rozhovorů se zástupci Vietnamské menšiny, kteří nejen trvale žijí na území ČR, ale zároveň studují na českých vysokých školách. Na reálných příkladech z praxe, vyhodnocením a analýzou rozhovorů bylo popsáno vnímání a hodnocení studia v ČR. Při dotazování jsem se zaměřil na jejich motivaci ke studiu na vysoké škole, vnímání jejich studijní dráhy a v neposlední řadě jaký vliv na výběr oboru a studium měli rodiče, případně vietnamská komunita. Sestavil jsem témata tak, abych mohl identifikovat případné bariéry a překážky, se kterými se mohli respondenti setkat. Poslední výzkumnou otázkou bylo, jak se respondenti začlenili do české společnosti. Zjištění získaná z rozhovorů odpovídala teoretickým poznatkům v prvních kapitolách této práce, ale upřesnila vzhled do problematiky a pomohla pochopit okolnosti, se kterými se druhá generace Vietnamců setkává, případně vyvrátit některé domněnky a předpoklady.

Z provedeného výzkumného šetření vyplynulo, že oslovení respondenti, tedy vysokoškolští studenti vietnamské národnosti v ČR nemají k českému vysokému školství konkrétní výhrady, kromě respondenty pocíťované zaostalosti, oproti zahraničním školám. Nicméně své dosavadní vzdělávání hodnotí kladně, ať už z hlediska nových možností, nabytí vědomostí či získání nových konexí.

Zajímavostí však bylo, že respondenti obecně neuváděli žádné významné bariéry, což je dáno také skutečností, že žijí v ČR od dětství a jednu z největších bariér, kterou pro jejich rodiče byl český jazyk, překonali v dětství, kdy se češtinu naučili a nyní jí mluví plynule. Také nebyli častěji terčem stereotypů a posměšků, což můžeme odůvodnit tím, že vietnamská komunita na území české republiky soustavně žije již téměř 70 let a česká společnost je na ni v dnešním globalizovaném světě zvyklá.

Obecně jsem očekával poněkud odlišné výsledky – o české společnosti se říká, že je celkem homogenní. Pokud vezmeme v potaz prováděné výzkumy na téma postojů (potažmo důvěry) Čechů k jiným národnostem, tak směrem k Vietnamcům se spíše zhoršovaly (Leontiyeva a Vávra, 2009, s. 65–73). Toto může být způsobeno uzavřeností vietnamské společnosti na českém území.

Integrace je nicméně velmi pokročilá – v současnosti prakticky neexistují bariéry, které musí druhá generace Vietnamců při svém vzdělávání překonávat. Etničtí Vietnamci druhé generace sice vypadají jinak, ale sami se cítí být Čechy. Hovoří českým jazykem lépe než vietnamským, kterým hovoří pouze s rodiči, slaví české svátky a vyznávají hodnoty typické pro českou, potažmo západní společnost.

Vzdělání je cesta k rozvoji a práci, ale ne každá cesta vede k prestiži a vysokému příjmu. Někteří respondenti se drží svého oboru, ale nijak netrvají na tom, že se mu budou i v budoucnu stále věnovat. Vnímají vzdělání jako obecnou průpravu do života, na rozdíl od jejich rodičů, kteří v něm vidí jedinou cestu k prestižnímu prosazení se ve společnosti.

Ačkoliv se obecně výsledky výzkumů odvíjejí od specifických osobností, výpovědi respondentů se na podstatná specifika studia a života v ČR příliš nelišily, proto se lze domnívat, že to, jak vnímají svou integraci a život v jiné společnosti, než ve které vyrůstali jejich rodiče, bude podobný napříč Vietnamci druhé generace, kteří studují na vysoké škole, nehledě na pohlaví či studovaný obor. Všichni respondenti vyjma jednoho však studují v Praze, nelze tedy výsledky výzkumu generalizovat a vztáhnout na menší univerzitní města. Navíc nejnižší zastoupený ročník byl ročník druhý – respondenti tedy za sebou měli minimálně jeden rok studia, je tedy možné, že studenti prvního ročníku své studium prožívají odlišně. Zjištění, která vzešla z této práce, tedy otevírají dveře dalším obdobným výzkumům.

6 Soupis bibliografických citací

BARANKOVÁ, Lenka. *Typizační schémata dvou generací, aneb hraje při posuzování neznámých osob v každodenní realitě roli náš věk?*. Praha, 2013 [vid. 2019-07-26]. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce : Miroslav Paulíček. Dostupné z : <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=12&ved=2ahUKEwuruqSp9NLjAhVPi1wKHfq6Ap04ChAWMAF6BAGEEAI&url=https%3A%2F%2Fis.cuni.cz%2Fwebapps%2Fzpzp%2Fdownload%2F130102368&usg=AOvVaw12O72gC0KGNos2fhj-0Gqq>.

BAŠTECKÁ, Bohumila. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4195-6.

CRUL, Maurice a Jens SCHNEIDER. Comparative integration context theory: participation and belonging in new diverse European cities. *Ethnic and Racial Studies*. 2010, 33(7), p. 1249–1268 [vid. 2019-07-16]. ISSN 0141-9870. Dostupné z : <https://www.elitesproject.eu/publications/articles/22-comparative-integration-context-theory-participation-and-belonging-in-new-diverse-european-cities/file>.

ČSÚ. *Cizinci celkem podle státního občanství k 31.12.2013* [online]. Česká republika, 2014 [vid. 2018-05-19]. Dostupné z : https://www.czso.cz/documents/11292/27914491/1312_c01t01.pdf/bac718d1-9c7a-4f28-8b97-2750d58e0f74?version=1.0 [online].

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-815-9.

FREIDINGEROVÁ, Tereza. *Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy Praha, 2014. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-174-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

Hofstede Insights [online]. Helsinky : Hofstede Insights, ©2019 [vid. 2019-05-19]. Dostupné z: <https://www.hofstede-insights.com/>.

HUBENÁ, Barbora. *Vztah osobnostních charakteristik hodnotových orientací, rodové příslušnosti a akulturace českých Vietnamců*. Brno, 2015 [vid. 2019-05-31]. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce : Martina Hřebíčková. Dostupné z : https://is.muni.cz/th/k7tlk/DP_Final.pdf.

IČO, Ján, Ivo VASILJEV a Jan ČERNÍK. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Praha: H+H, 2006. ISBN 80-7319-055-9.

JARKOVSKÁ, Lucie. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0792-4.

JIRASOVÁ, Martina. Perspektivy vietnamských dětí. In : BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, eds. *Etnické komunity v české společnosti*. Praha: Ermat, 2006, s. 340–373. ISBN 80-903086-7-8.

JIRASOVÁ, Martina. Vietnamští vysokoškoláci v Praze. In : BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, eds. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Praha: Sofis, 2005, s. 371–389. ISBN 80-902-7858-2.

Klub Hanoi. *Vietnamské dítě v české škole* [online]. Klub Hanoi: Praha, 2018 [vid. 2018-04-03]. Dostupné z: <http://sea-l.cz/pdf/vietnamskeditevceskeskole.pdf>.

KONFUCIUS. *Hovory* [online] [vid. 2019-05-29]. Dostupné z: <http://followers.thcnet.cz/CyberNet/Punk->

Rock%20Rebels%20Library/5.%20ENCYCLOPEDIA/04.%20Politics/Classics%20Philosophies/Konfucius_Hovory.pdf.

KUŘINOVÁ, Veronika et al. *Postoj Čechů k vietnamské menšině v ČR*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, 2010 [vid. 2019-02-16]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/postoj_cechu_k_vietnamske_mensine_v_cr.

KUKLA, Lubomír et al. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-271-9223-6.

KUŠNIRÁKOVÁ, Tereza, Andrea PLAČKOVÁ a Tran Vu VAN ANH. *Vnitřní diferenciacie Vietnamců* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2013 [vid. 2019-05-31]. Dostupné z : http://cizinci.cz/repository/2283/file/diferenciacie_vietnamcu.pdf.

LEONTIYEVA Yana a Martin VÁVRA. *Postoje k imigrantům*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2009. ISBN 978-80-7330-173-6.

LUKÁŠOVÁ, Růžena a Lukáš NOVÝ. *Organizační kultura: od sdílených hodnot a cílů k vyšší výkonnosti podniku*. Praha: Grada, 2004. ISBN 978-80-247-0648-1.

MALINOVÁ, Irina, Jaroslav OTČENÁŠEK a Věra LENDĚLOVÁ. *Skejuš - Skejušané - Skejušan: Rusíni v Chomutově : původ, historie a současnost*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3329-9.

MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2689-5.

Ministerstvo zahraničních věcí. *Vietnam: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. Česká republika, 2019 [vid. 2019-12-08]. Dostupné z : <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/vietnam-zakladni-charakteristika-teritoria-17971.html>.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha : Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

MÜLLEROVÁ, Petra. *Vietnam – stručná historie státu*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-255-4.

MŠMT. *Přehled vysokých škol v ČR*. MŠMT : Praha, 2019 [vid. 2019-05-01]. Dostupné z : <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3>.

MŠMT. *Studenti - cizinci podle vysoké školy/fakulty*. MŠMT : Praha, 2018 [vid. 2019-05-01]. Dostupné z : https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs_f2.html.

FUJDA, Milan, Eva KLOCOVÁ a Radek KUNDT. *Identity v konfrontaci. Multikulturní výchova pro učitele / učitelky SŠ a ZŠ* [online]. Klub Hanoi, 2018 [vid. 2018-05-19]. Dostupné z WWW: www.klubhanoi.cz/pdf/kestazeni/IdentityVKonfrontaci-VietnamskaMensina.pdf.

PECHOVÁ, Eva. *Migrace z vietnamu do české republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování* [online]. Česká republika: La Strada, 2007, [vid. 2018-3-30]. Dostupné z : https://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Zprava_migrace_Vietnam.pdf.

PECHOVÁ, Eva a Šárka MARTÍNKOVÁ. Vietnamská menšina v ČR: Náboženství, kultura, soužití. In: FUJDA, Milan, Eva KLOCOVÁ a Radek KUNDT, eds. *Identity v konfrontaci. Multikulturní výchova pro učitele/učitelky SŠ a ZŠ*. Brno: Masarykova Univerzita, 2011, s. 373–390. ISBN 978-80-210-5558-2.

PLEVOVÁ, Ilona a kol. *Ošetřovatelství II*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-7103-8.

PRUDKÝ, Libor et al. *Inventura hodnot*. Praha : Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.

PRUDKÝ, Libor, Petr PABIAN a Karel ŠIMA. *České vysoké školství: na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3009-7.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha : Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

RYPOVÁ, Helena. *Vietnamské děti na českých školách*. Olomouc, 2013 [vid. 2019-05-02]. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce: Gabriela Medved'ová. Dostupné z : https://theses.cz/id/jj52h4/DP_Helena_Rypov.pdf.

Scio. *Priority, motivace a kvalita uchazečů o studium na VŠ* [online]. SCIO : Praha, 2013 [vid. 2019-07-25]. Dostupné z : https://www.scio.cz/download/analyzy/souhrn_poznatku_Vektor_uchazeci.pdf.

SEQUENSOVÁ, Kateřina. *Vietnamské děti v českých školách*. Praha, 2010 [vid. 2019-05-02]. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce : Alena Fialová. Dostupné z : <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/90353>.

SLEZÁKOVÁ, Jitka. Vietnamská komunita v Jihlavě (identita a vztah k české veřejnosti). In : BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, eds. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Praha: Sofis, 2005, s. 389–403. ISBN 80-902-7858-2.

SOURALOVÁ, Adéla. Vietnamské rodiny a jejich české chůvy: Vzájemná závislost v péči o děti. *Sociální studia*. Brno : Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 3/2012, s. 31–50 [vid. 2019-05-31]. ISSN 1214-813X. Dostupné z : https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/download/5961/5073.

Vláda České republiky. *Vietnamská národnostní menšina* [online]. Vláda České republiky: 2013 [vid. 2018-05-19]. Dostupné z WWW: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/vietnamska-mensina-108870/>.

World Value Survey [online]. 2015 [vid. 2019-05-29]. Dostupné z : <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>.

7 Přílohy

Příloha A

Okruhy témat pro rozhovor

Rodina

- Kdy přišla do ČR?
- Vzdělání rodičů – jaké mají? Zužitkovávají je?
- Výchova – přísná/liberální?
- Měli rodiče na výběr oboru nějaký vliv? Pokud ano, jaký obor chtěli?
- Volil/a jste pragmaticky nebo podle toho co Vás baví?
- Mají rodiče zájem o studium? Podporují a motivují, případně jak?

Volný čas

- Jak jste trávil volný čas na základní/střední škole?
- Navštěvoval/a jste školní družinu nebo měl/a jste českou chůvu, tzv. "tetu"?
- Účastnil/a jste se zájmového vzdělávání (kroužky apod.)? Pokud ano, jakého?

Vietnamská komunita v ČR

- Slavíte vietnamské svátky?
- Scházíte se jako komunita?
- Žijete/přátelíte se s Čechy nebo Vietnamci?
- Jste hrdý/á na to, že jste Vietnavec/Vietnamka?
- Máte nebo měl/a jste mimo svého vietnamského jména jméno české? Pokud ano, užíváte je dodnes?

Vnímání studijní dráhy

- Učili se s Vámi rodiče?
- Jak se rodiče stavěli ke špatnému prospěchu?
- Jak jste se ve škole cítil/a? Vietnamská rodina vs. česká škola.
- Brali Vás spolužáci mezi sebe?
- S jakými stereotypy a na jak časté bázi jste se setkal/a?
- Jak vás brali pedagogové?
- Vypichovali fakt, že máte vietnamský původ, nebo to zcela přehlíželi?

Studium na VŠ

- Proč studujete na VŠ?
- Jak je hodnotíte?
- Setkal jste se s nějakými stereotypy na VŠ?
- Jaké jste měl/a od studia na VŠ očekávání?
- Čeho jste se obával/a před studiem na VŠ?

Práce

- Pracujete při studiu? Pokud ano, tak kde?
- Jakou máte představu o svém budoucím pracovním/profesionálním uplatnění?

Vietnam

- Přemýšlíte o životě ve Vietnamu? Žil/a byste tam?
- Případně přemýšlíte o životě jinde než v ČR/Vietnamu?

Mezigenerační vztahy

- Jaké jsou obecně vztahy s Vašimi rodiči?
- S jakými problémy se museli potýkat Vaši rodiče ale Vy nikoliv?
- Umíte vietnamsky? Používáte více češtinu/vietnamštinu
- Byl pro Vás problém se naučit česky?
- Jak mluvíte doma se svou rodinou?

Příloha B

Tabulka 1 – vybrané charakteristiky respondentů

Pseudonym	Pohlaví	Věk	Studijní obor
Anh	Muž	20	Design
Cong	Muž	20	Ekonomie
Hai	Zena	22	Lidské zdroje
Ngoc	Muž	23	Germanistika
Thanh	Zena	21	Mezinárodní obchod
Tuan	Muž	24	Stavební inženýrství
Trung	Muž	22	Marketing

Příloha C

Informovaný souhlas – vzor

Informovaný souhlas s účastí na výzkumném šetření k bakalářské práci na téma „Participace druhé generace Vietnamců v české republice na vysokoškolském vzdělávání“

Písemně potvrzuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumném šetření. Souhlasím s tím, že rozhovor se mnou bude zaznamenán, a to pro účely analýzy a vyhodnocení výzkumných dat. Mnou poskytnuté informace budou využity výhradně pro účely bakalářské práce a mohou být anonymně publikovány.

V dne.....

.....

podpis řešitele šetření

V dne.....

.....

podpis účastníka šetření